

VIHOLLISIA VAI VELJIÄ?

– Kuinka Lähi-itä näyttäytyy suomalaisten lehtien kulttuurisivuilla

Sonja Hyppänen
Opinnäytetyö, syksy 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu, DIAK LÄNSI
Turun toimipaikka
Viestinnän koulutusohjelma
Medianomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Hyppänen, Sonja. Vihollisia vai veljiä – Kuinka Lähi-itä näyttäytyy suomalaisten lehtien kulttuurisivuilla. Turku, syksy 2010, 43 s.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Länsi, Turun toimipaikka, viestinnän koulutusohjelma, Medianomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella suomalaisten lehtien kulttuurijuttuja Lähi-idästä. Analysoin, miten Lähi-itää käsittelevät kulttuurijutut muokkaavat kuvaa vieraan kulttuurin edustajista ja miten ne käsittelevät mahdollista toiseutta.

Tutkimusaineistona käytettiin Apu-lehden ja Suomen Kuvalehden vuoden 2009 numeroita sekä Helsingin Sanomien kulttuurisivuja lehden verkkoarkistosta vuodelta 2009. Lehtijuttuja analyysia varten kertyi näistä kolmesta lehdestä yhteensä 40. Lehdistä valittiin kaikki Lähi-idän kulttuuria käsittelevät jutut. Juttuja analysoitiin sekä määrällisesti että laadullisesti. Määrällisesti jutuista eriteltiin seuraavat asiat: mistä kulttuurin tai taiteen muodosta kirjoitus kertoo, millä juttupaikalla se on, mistä maantieteellisestä alueesta se kertoo ja kuka siinä puhuu. Lisäksi analyysissa pohdittiin sitä, tuodaanko jutuissa esiin konfliktia, kansallisuutta tai uskontoa ja näyttäytyvätkö ihmiset enemmän stereotypoina vai inhimillisinä yksilöinä.

Lehtien kulttuurisivuilta löytyi selkeitä lehtikohtaisia eroja. Apu-lehden ja Suomen Kuvalehden sivuilla juttuja oli määrällisesti vähemmän. Niiden jutuissa suurimmassa osassa ei ollut haastateltu paikallisia, eivätkä nämä myöskään olleet kulttuurintekijöinä jutuissa. Apu-lehden ja Suomen Kuvalehden kulttuurijutut kertoivat kulttuurintuotteista, kuten elokuvista tai kirjoista, jotka sijoittuivat Lähi-itään tai kertoivat alueesta. Nämä tuotteet käsitelivät usein stereotyyppisesti Lähi-itään liittyviä konflikteja tai uskonnollista fundamentalismia.

Helsingin Sanomien jutuista noin kolmasosassa oli haastateltu Lähi-idässä asuvaa tai sieltä kotoisin olevaa kulttuurintekijää tai taiteilijaa. Niistä jutuista, joissa ei ollut paikallista haastateltavaa, stereotypioita ja toiseuttamista löytyi enemmän kuin jutuista, joissa oli paikallinen haastateltava. Vaikka taiteentekijöiden oma ääni poisti toiseutta, käsitelivät heidän teostensa kuten kirjojen, tai teatteriesitysten aiheet usein uutissivuilla tuttuja konflikteja, uskonnollista fundamentalismia tai ongelmallista hallintoa.

Opinnäytteeseen liittyy tuoteosa. Se on sarja verkkodokumentteja Palestiinan Länsirannalta. Dokumentit toteutettiin syksyllä 2009 ja keväällä 2010 yhdessä toisen Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijan, Eero Mäntymaan kanssa. Dokumenttien tarkoituksena oli tarjota toisenlaista kuvaa konfliktialueesta, sen ihmisistä ja kulttuurista.

Asiasanat: Lähi-itä, kulttuuri, kulttuurijournalismi, stereotypia, toiseus, kvalitatiivinen tutkimus, sanomalehti, aikakauslehti.

ABSTRACT

Hyppänen, Sonja. Friends or foes – How is Middle Eastern culture portrayed in the culture pages of Finnish papers. Turku, autumn 2010, 43 pages.

Diaconia University of Applied Sciences, Turku unit, Degree Programme in Communication and Media.

The aim of this study is to investigate articles about Middle East and Middle Eastern culture in the culture pages of Finnish magazines and one newspaper. I wanted to find out how the stories about Middle Eastern culture and arts shape our understanding about foreign cultures and how the stories handle possible otherness.

The research method was qualitative. The quantitative samples in this study were collected from two magazines: Suomen Kuvalehti and Apu, and from the web archive of one newspaper, Helsingin Sanomat. The stories from Helsingin Sanomat were chosen only from its culture pages. There were altogether 40 samples from these papers. The samples were investigated to find out who is speaking in the stories, which geographical area is covered, which part of the paper they are published and which form of art or culture is discussed. In addition it was analysed whether the stories emphasized conflict, nationality or religion and were people in the stories stereotyped or treated as individuals.

There were differences among the papers. In Apu and Suomen Kuvalehti there were less stories to analyse and most of the stories did not have local people from Middle East as interviewees or as artists. The stories were about movies or books telling about Middle East or actualities there. The books or movies were usually about conflicts or religious fundamentalism.

In Helsingin Sanomat, about a third of the stories had a Middle Eastern person as an interviewee. In those stories, that did not have locals as interviewees, more stereotypes and otherness were to be found compared to the stories that had locals commenting. The qualitative analysis brought some surprises concerning Helsingin Sanomat. Although they had locals speaking in the stories, which weakened the stereotypes, the subjects of the movies, books, etc. that they made were also mostly about conflicts, religious fundamentalism or bad governing.

The thesis has a productive part. It is a series of short web documents from West Bank, Palestine. The documents were directed, filmed and edited at the end of 2009 and at beginning of 2010. They were done in co-operation with Eero Mäntymaa, also a student from Diaconia University of Applied Sciences. The aim of the documentaries was to show different, more humane pictures and stories from a conflict area and its people and culture.

Keywords: Middle East, culture, culture journalism, stereotype, otherness, qualitative method, newspaper, magazine.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 MÄÄRITELMIÄ JA NIIDEN ONGELMIA	8
2.1 Lähi-itä	8
2.2 Kulttuuri ja Lähi-idän kulttuuri	10
3 LÄHI-ITÄ-UUTISOINNIN ONGELMIA	13
3.1 Konflikti- ja kriisikeskeisyys	13
3.2 Uskonto- ja kansallisuuskeskeisyys	15
3.3 Stereotypiat	17
3.4 Viholliskuvat ja toiseus	18
3.5 Median oma rooli	19
4 LÄHI-IDÄN KULTTUURI LEHDISSÄ	22
4.1 Yhteneväisyyksiä ja eroja tutkittujen lehtien välillä	22
4.2 Analyysin kulku ja tulokset	23
4.3 Esimerkkejä Helsingin Sanomien, Suomen Kuvalehden ja Avun jutuista	26
5 KULTTUURIN KUVISTA VIHOLLISEN KUVIKSI?	31
6 MUSIIKKI MUURINMURTAJANA	34
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	37
LÄHTEET	40

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytteen tarkoituksena on tarkastella toiseutta kulttuurijournalismissa. Tutkielmassani toiseus on käsite ilmiölle, joka tekee vaikeaksi toisen henkilön kohtaamisen. Toiseus on itselle tai toiselle tuotettu identiteetti, jonka perusaineiksia ovat yhteenkuulumattomuus ja vieraus sekä usein toissijaisuus. (Lamminmäki-Kärkkäinen 2002.) Toiseus luo me-ne-asettelun. Se viittaa tilaan, johon yksilö tai ryhmä asetetaan suhteessa toista määrittelevään, määrittelyoikeuden omistavaan ryhmään. Marginaali on olemassa vain suhteessa keskustaan, ja toinen on olemassa vain erona määrittelijästä. (Kontsas & Olsson 2005, 1.) Edward Said esittelee kirjassaan *Orientalism* (1978) jaottelun, jossa Oksidentin (Länsi) ja Orientin (Itä) välille on luotu selkeä erottelu: olemme me täällä Lännessä, ne tuolla Idässä. Tutkin, miten Lähi-itää käsittelevät kulttuurijutut muokkaavat kuvaa vieraan kulttuurin edustajista ja miten ne käsittelevät mahdollista toiseutta.

Toiseuden mahti ei anna tilaisuutta kuunnella, mitä toinen sanoo. Koska kuvittelemme tietävämmä, millainen toinen on, miten hän ajattelee ja mitä hän haluaa, tulkitsemme hänen sanansa suoraan ilman, että pysähdymme miettimään, mitä kuulimme. Esimerkiksi jos tiedämme henkilön lestadiolaiseksi ja lestadiolaiset patriarkaalisiksi, kuulemme ja näemme kaiken henkilön tekemisen osana suurta patriarkaattikertomusta. Annamme itsellemme luvan määritellä toisen ihmisen olemuksen tätä itseään kuulematta. (Lamminmäki-Kärkkäinen 2002.)

Lähi-idästä luotujen kuvien ja niiden ongelmien tarkasteluun sovellan Edward Saidin (1978, 1 – 8) Orientin käsitettä. Saidin mukaan Orientti on määritelty kautta historian ennen kaikkea Lännen näkökulmasta, Lännen tarpeisiin. Orientin tutkijat (Saidin Orientalists) ovat luoneet Orientin uudestaan, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, minkälaista tietoa ja minkälaisia kuvia saamme Orientista. Nykyään media määrittää paljolti sen, minkälainen kuva länsimaalaisilla on Lähi-idästä. Nämä kuva nousevat ensisijaisesti median omista tarpeista, uutiskriteereistä. Philon ja Berryn (2004, 101) mukaan englantilaiset tv-uutiset palestiinalaisten toisesta intifadasta vuonna 2000 jättivät yleisölle hyvin leimaavan ja

konfliktikeskeisen kuvan Lähi-idästä. Philo ja Berry tutkivat pääosin BBC:n ja ITV:n uutisia. Yleisö muisti tv-uutisista suurimmaksi osin väkijoukkoja, mellakoita, kivityksiä, ampumisia, puukotuksia, kidnappauksia, protesteja ja sotilaallisia hyökkäyksiä. (Philo & Berry 2004, 101.)

Tutkielmassani haluan myös selvittää, kuinka Lähi-idän monitahoinen kulttuuri pääsee esiin suomalaisessa mediassa; mitä muotoja siitä näytetään ja ketkä ovat kulttuurin tekijöinä. Pohdin sitä, vastaako tämä kuva todellisuutta, vai tarjotaanko meille länsimaissa ja eritoten Suomessa juuri sitä, mitä haluamme ja olemme tottuneet kuulemaan ja näkemään. Sivuan myös hieman median tiedonhankintatapoja ja erittelen aineistostani, millä tapaa toimitus on saanut materiaalinsa Lähi-itää käsitteleviin kulttuurijuttuihin: onko toimittaja mennyt paikalle tutustumaan kulttuuriin, onko kulttuurintekijä kenties tullut Suomeen, vai referoiko toimittaja jutussaan vain muita lähteitä jättäen näin Orientin ihmiset meille kaukaisiksi, vain jonkun ryhmän edustajiksi? Toivon, että työni herättää toimittajia pohtimaan myös kulttuurijournalismin merkitystä mielikuvien muokkaajana yhä monivärisemmässä ja monikansallisemmassa Suomessa.

Tutkielmassani käytän aineistona Suomen Kuvalehden, Avun ja Helsingin Sanomien vuoden 2009 lehtiä. Suomen Kuvalehdestä ja Avusta analysoin kaikki vuoden 2009 numerot ja etsin niistä artikkeleita Lähi-idästä ja sen kulttuurista. Helsingin Sanomista analysoin sen kulttuurisivut verkkoarkistosta etsien artikkeleita määrittelemältäni Lähi-idän kulttuurialueelta. Tutkielmassa vertaan Suomen Kuvalehden ja Apu-lehden juttuja Helsingin Sanomien juttuihin. Valitsin erityisesti kulttuurijutut, sillä niiden välittämää kuvaa Lähi-idän ihmisistä tai konfliktin keskellä elävistä ihmisistä ei ole juuri tutkittu. Lähi-itää koskevat juttuanalyysit ovat keskittyneet lähinnä uutisjuttuihin tai kuviin lehdistä. Käsittelen lyhyesti ongelmia Lähi-itää koskevassa uutisoinnissa.

Opinnäytteeseeni liittyy myös tuoteosa. Se on sarja verkkodokumentteja Lähi-idästä, tarkemmin Betlehemistä, Palestiinasta. Oma innostukseni tämän työn aiheeseen on peräisin matkoiltani Lähi-itään. Uutisten maisemissa vierailu avasi eteeni toisenlaisen kuvan kuin mikä muodostuu päivittäisestä uutistulvasta. Tätä toisenlaista kuvaa dokumentit pyrkivät

välittämään. Ne seuraavat muusikoiden elämää miehitetyllä Länsirannalla. Dokumentit on kuvattu Palestiinan Länsirannalla loka- ja marraskuussa 2009 ja editoitu valmiiksi keväällä 2010. Tuoteosa on tehty yhteistyössä toisen Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijan, Eero Mäntymaan kanssa. Tutkielman loppupuolella esitän syitä dokumenttien toteuttamiseen ja pohdin niiden roolia toiseuden ja viholliskuvien purkajana.

Tutkielma alkaa määritelmien ja niiden ongelmien käsittelyllä. Pohdin tutkielmani kannalta olennaisia termejä, kuten Lähi-itää, kulttuuria ja Lähi-idän kulttuuria. Esittelen ongelmakohtia Lähi-itä-uutisoinnissa. Käyn läpi Lähi-itä-uutisoinnissa esiintyviä stereotypioita, viholliskuvia ja “toisia”, sekä sen konflikti-, kriisi-, uskonto- ja kansallisuuskeskeisyyttä. Pohdin myös median roolia tällaisen uutisoinnin rakentajana. Tämän jälkeen käy yleisellä tasolla läpi tutkimiani Helsingin Sanomien, Suomen Kuvalehden ja Apu-lehden kirjoituksia. Erittelen tutkielman kulkua sekä analysoin tekstejä ja esittelen niistä muutamia tarkemmin. Lopussa vertaan tuloksia ja johtopäätöksiä tuoteosani lähtökohtiin.

2 MÄÄRITELMIÄ JA NIIDEN ONGELMIA

Keskeisiä käsitteitä työssäni ovat Lähi-itä ja kulttuuri. Käytämme molempia arkipuheessa vaivautumatta tarkemmin miettimään, mihin ne oikeastaan viittaavat. Käsitteen kulttuuri määrittely on helpompaa, sillä sen käyttö on usein sidonnainen asiayhteyteen. Toisaalta kulttuurin määritelmän voi ajatella olevan kiinni määrittelijästä ja tämän mieltymyksistä itsestään. Lähi-itä puolestaan nähdään helposti yhtenäisenä alueena. Todellisuudessa ei ole olemassa mitään yhteismitallisia kartalle piirrettyjä Lähi-idän rajoja.

2.1 Lähi-itä

Lähi-itä ei ole yksiselitteisesti ja tyhjentävästi määriteltävä käsite. Eri lähteiden ja näkökantojen mukaan Lähi-idän määritelmiä on useita, ja niitä voidaan lähestyä esimerkiksi maantieteellisesti, kulttuurisesti, kielellisesti tai uskonnollisesti. Tässä tutkielmassa käsittelen Lähi-itää maantieteellisten määritelmien kautta. Lähi-idän määrittelemisen kanssa on paininut myös Anna-Leena Riitaoja vuonna 2005 valmistuneessa Pro gradu -tutkielmassaan *Lähi-itä – mielikuvat, media ja konflikti* -tutkimuskohteena opettajaopiskelijat. Riitaoja toteaa Lähi-idän määrittelystä seuraavaa:

Joitakin suuntaviivoja Lähi-idän määrittelylle kuitenkin löytyy. Merriam-Webster's New Geographical Dictionary (2001) määrittelee Idän ja Lähi-idän aluetta seuraavasti:

Itä (The East): Aasian ja Aasian saariston maat, maat Euroopasta itään, orientti ("the Orient").

Keski-itä (Middle East): Laaja alue käsittäen maita Luoteis-Aasiasta sekä Koillis-Afrikasta, termiä käytetty käsittämään myös Afganistan, Pakistan, Intia ja Burma, määrittelemätön ja epävirallinen termi.

Lähi-itä (Near East): Yleinen termi, jota käytetään Lounais-Aasiasta ja yleensä laajennettu käsittämään Koillis-Afrikan maat; käytetään joskus vaihtoehtoisesti

Keski-idästä (Middle East), josta on tullut yleisemmin käytetty termi. (Riitaoja 2005, 5.)

Wikipediasta puolestaan löytyy seuraava määritelmä:

Lähi-itä eli Länsi-Aasia on lähimpänä Eurooppaa sijaitseva Aasian osa, johon lasketaan yleensä myös Egypti Afrikassa, Lounais-Aasia ja joskus kaikki Pohjois-Afrikan arabivaltiot. Termin määrittely ei ole yksiselitteinen, mutta seuraavat maat hyväksytään yleensä osaksi Lähi-itää: Arabiemiirikunnat, Bahrain, Egypti, Iran, Irak, Israel, Jemen, Jordania, Kuwait, Kypros, Libanon, Oman, Palestiina, Qatar, Saudi-Arabia, Syyria. (Wikipedia 2010a.)

Kypros rajautuu pois tutkielmastani, koska sen kulttuuri on pääosin kreikkalaista, ja sen voikin laskea kuuluvan historiallisesti ja kulttuurisesti enemmän Eurooppaan kuin Lähi-itään. Käytän työssäni Wikipedian esittämää määritelmää. Tutkielmassani käytän määrittämästäni Lähi-idästä käsitteitä Lähi-itä sekä Orientti. Orientin määritelmä on peräisin Edward Saidilta, joka teoksessaan *Orientalism* (1978) käsittelee Orientin tutkimiseen liittyviä piiloasenteita, oletuksia ja intressejä. Siinä missä Itä on orientalisteille Orientti, on Länsi Oksidentti. Orientalismi on Saidin määritelmän mukaan länsimaalaisen tai eurooppalaisen Orientin tiedon ja tutkimuksen systeemi (Said 1978, 197). Said kuvailee orientalistien ajattelua kirjassaan *Covering Islam* radikaalin yksinkertaistetuksi (Said 1997, 4). Tämä ajattelu on kautta aikojen muokannut kuviamme ja kuvitelmiämme Idän kaukomaista ja islamista, jonka nähdään olevan erottamaton osa Lähi-itää. Orientti, Lähi-itä ja islam lomittuvat tutkimuksissa ja arjen keskusteluissa, joten myös tutkielmissani sovellan osittain yhdestä käsitteestä sanottua toisiin.

Said toteaa islamin nähdyn aina kuuluvan Orienttiin (Said 1997, 4). Siinä missä “meidän” läntinen maailmamme, Oksidentti, on täynnä monimuotoisuutta ja variaatioita kaikessa, on “toinen” Orientti kautta orientalismin historian nähty yhtenäisenä monoliittisena blokkina:

“Tällaisia jakoja syntyy aina, kun jokin yhteiskunta tai kulttuurialue tarkastelee toista, siitä erilaista aluetta. Mielenkiintoista onkin, että vaikka Orienttia on järjestelmällisesti pidetty alempiarvoisena osana maailmaa, sillä on aina nähty olevan enemmän kokoa ja potentiaalia valtaan (yleensä tuhoisaan) kuin Lännellä. Sikäli kuin islamin on aina nähty kuuluvan Orienttiin, sen erityinen kohtalo orientalismin yleisen rakenteen sisällä on ollut siihen suhtautuminen yhtenä monoliittisena asiana. Sitä kohtaan on tunnettu suurta vihamielisyyttä ja pelkoa. Tähän on tietysti monia uskonnollisia, psykologisia ja poliittisia syitä. Sikäli kun

Länsi on kyseessä, kaikki nämä juontavat juurensa siitä mielikuvasta, että islam ei edusta vain valtavaa kilpailijaa, vaan myös viimeisintä haastajaa kristinuskolle.” (Said 1997, 4 - 5 käännös Sonja Hyppänen.)

Juuri tällaisen monoliittisen kuvan esiintymistä mediassa haluan myös tarkastella tutkielmassani: näyttäytyykö Lähi-idän kulttuuri suomalaisessa kulttuurijournalismissa yksilöiden tekeminä tuotoksina, vai yhtenäisenä massana?

2.2 Kulttuuri ja Lähi-idän kulttuuri

Kulttuuri on käsitteenä vähintään yhtä moniselitteinen kuin Lähi-itä. Kulttuuri voi tarkoittaa yhteisön tai koko ihmiskunnan henkisten ja aineellisten saavutusten kokonaisuutta, missä merkityksessä siitä käytetään myös sanaa sivistys (Opetushallitus 2010). Sosiologien käyttämä kulttuurin käsite kuvaa puolestaan kaikkia ihmisyyhteisöjen ei-biologisia (ei suoraan luonnosta nousevia) opittuja ja symbolisia piirteitä. Näitä ovat muun muassa kieli, tavat ja tottumukset. (Melin & Roine 2008.) Kulttuuria voidaan käsitellä myös varsin suppea-alaisesti, jolloin sen voi määritellä esimerkiksi taiteen harjoittamiseksi ja harrastamiseksi, taidepalvelusten tarjonnaksi ja käytöksi sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimiseksi ja edistämiseksi (Internetix 2010). Tässä tutkielmassa käsitteelenkin kulttuuria suppeasti ennen kaikkea taiteena ja tuotoksina. Taide voidaan jaotella edelleen esittäviin ja ei-esittäviin taiteisiin lukien ensimmäiseen kategoriaan esimerkiksi teatterin, elokuvan, tanssin ja musiikin, sekä jälkimmäiseen arkkitehtuurin, maalaustaiteen, grafiikan, kuvanveiston, muotoilun ja kirjallisuuden (Wikipedia 2010b). Tarkastelen näiden taiteenlajien esiintymistä suomalaisessa määrittelemäni Lähi-itää käsittelevässä kulttuurijournalismissa.

¹ Such divisions always come about when one society or culture thinks about another one, different from it; but it is interesting that even when the Orient has uniformly been considered an inferior part of the world, it has always been endowed with greater size and with a great potential for power (usually destructive) than the West. Insofar as Islam has always been seen as belonging to the Orient, its particular fate within the general structure of Orientalism has been to be looked at first of all as if it were one monolithic thing, and then with a very special hostility and fear. There are, of course, many religious, psychological, and political reasons for this, but all of these reasons derive from a sense that so far as the West is concerned, Islam represents not only a formidable competitor but also a late coming challenge to Christianity. (Said 1997, 4 - 5.)

Saidin *Orientalism* (1978) esittelee orientalismin pääpiirteitä ja -tehtäviä. Yksi tehtävistä on orientalismin alkuajoista 1700-luvulta saakka ollut Orientin rekonstruointi Lännen tarpeisiin ja sen intresseihin sopivaksi. Orientalismin ollessa Oksidentin systeemi tiedolle Orientista, voidaan kaikki Orientista kirjoittavat nähdä myös orientalismin ja tämän tiedon luojiksi. Se kuva, joka eurooppalaisilla tai länsimaalaisilla Orientista tai Lähi-idästä on, on suurilta osin meidän itse luomamme. Juuri tätä edustuksen problematiikkaa Said pohtii paljon teoksissaan. Kuinka realistinen ja "tosi" kuvamme "toisesta" Orientista, islamista tai Lähi-idästä voi tällöin olla? Sama pätee suppeammin kulttuuriin, tai kulttuuriin käsitettynä suppeammin taiteena. Kertovatko länsimaalaisen median kuvat enemmän päässämme olevasta käsityksestä Orientista, vai siitä oikeasta, kokonaisesta toisesta maailmasta, joka avautuu Euroopan ulkopuolella? Voimmeko me Oksidentin edustajina edes määrittää, mitä Orientin kulttuuri on, kun kaikki määritelmämme kumpuavat omasta taustastamme, historiastamme, kulttuuristamme ja kasvatuksestamme? Said kritisoi Orientin omien äänten poissaoloa ja tukahdutusta mediassa. Hän myös toteaa, että Orientin omia tekstejä tulkitsevat meille länsimaalaiset orientalistit, eivätkä niiden kulttuurista kotoisin olevat kirjailijat (Said 1997).

"Sen lisäksi, tärkeät kantaaottavat julkaisut, kuten *New Yorker*, *the New York Review of Books* ja *Atlantic Monthly* eivät koskaan julkaise esseitä (tai edes kirjallisuuteen liittyviä tekstejä), jotka olisivat muslimien tai arabikirjailijoiden kääntämiä. Sen sijaan ne luottavat eksperttien, kuten Viorstin, tulkitsevan nykyhetken poliittisia ja kulttuurisia tapahtumia. Nämä tulkinnat eivät ole muotoutuneet faktojen, vaan sellaisten tutkimattomien ennako-oletusten pohjalta, joita käsittelee edellä. Tällaisten käytäntöjen kriitikot harvoin harhautuvat valtavirtaan haastamaan niiden hegemoniaa." (Said 1997, xxvi käännös SH.)

Mitkä sitten ovat Orientin tai Lähi-idän tekstejä ja ketkä ovat niiden tekijöitä? Kulttuuri voidaan erottaa eri alueellisiin valtapiireihin. Yhdeksi näistä piireistä voidaan käsittää arabialais-muhamettilainen kulttuuripiiri (Helsingin yliopisto 2010). Arabialaisen kulttuurin piirissä toimivat arabit. Yhteiselle tekijälle, arabeille, ei jälleen löydy yksiselitteistä ja

2 Moreover, important journals of opinion such as the *New Yorker*, *the New York Review of Books*, and *Atlantic Monthly* never carry essays (or even literary works) in translation by Muslim and Arab authors but rely instead on experts such as Viorst to interpret political and cultural actualities shaped not by the facts but by unexamined presuppositions such as above. Very rarely do critiques of these practices stray into the mainstream to challenge their hegemony. (Said 1997, xxvi.)

tyhjentävää määritelmää. Se, kuka on arabi, voidaan määritellä maantiedon lisäksi esimerkiksi kielellisesti tai geneettisesti. Kielellisesti arabeiksi voidaan lukea kaikki arabiaa äidinkielenään puhuvat ihmiset (Merriam-Webster 2010). Heitä on noin 230 miljoonaa (Ethnologue 2010). Arabin voi määritellä myös henkilöksi, joka kuuluu johonkin Arabian niemimaan semiittisistä heimoista (Merriam-Webster 2010). Koska arabit eivät ole yhtenäinen ryhmä, ei arabialaisen kulttuurialueen tuotoksia voi edes yrittää mahduttaa mihinkään yhteismitalliseen muottiin. Tässä tutkielmassa relevanttia aineistoa ovat Lähi-idän maita koskeva, kulttuuriin liittyvä kirjoittelu tutkimissani lehdissä. Määrittelen Lähi-idän kulttuuria käsitteleviksi teksteiksi sellaiset jutut, joiden aiheena on tässä tutkielmassa suppeasti taiteena määriteltävä kulttuuri. Tarkemmin olen tutkinut ja analysoinut tekstit, joissa taiteen tekijänä on ollut paikallinen ihminen, jota on myös haastateltu jutussa.

3 LÄHI-ITÄ-UUTISOINNIN ONGELMIA

Edward Said tutkailee kirjassaan *Covering Islam* (1997) mediaa, median kuvia ja niiden vääristymiä islamista. Vaikka kirja käsittelee lähinnä islaminuskoista maailmaa, löytyy siitä paljon aineksia myös Lähi-itä-uutisoinnin tarkasteluun. Harvoin on niin, että asenteet, joita suurella yleisöllä on islamia kohtaan, eivät pätsisi myös Lähi-idän käsitteeseen. Kirjassaan Said erittelee niitä yleisiä ennakko-oletuksia, arvoja ja juurtuneita ajattelutapoja, jotka johtavat hänen mielestään harhaanjohtavaan uutisointiin koskien islamia ja Lähi-itää. Kuva, jonka media luo islamista ja Lähi-idästä, on sen itse rakentama. Lähi-itä-uutisoinnin ongelmallisuuden käsittely on mielestäni tärkeää, jotta voimme ymmärtää, millaisen vastakohdan kulttuuriuutisointi voisi muodostaa nykyiselle toiseutta luovalle konflikti- ja islamkeskeiselle Lähi-itä-uutisoinnille. Median oma rooli tällaisen uutisoinnin rakentajana on suuri.

3.1 Konflikti- ja kriisikeskeisyys

Orientti ja sen ihmiset nousevat usein otsikoihin vasta, kun jossain jysähtää. Saidin mukaan julkinen keskustelu islamista, eksperttien tai kadunmiesten kesken, alkaa miltei aina poliittisen kriisin aikana. Said toteaa, että on erittäin harvinaista lukea informatiivisia artikkeleita islamilaisesta kulttuurista. Vain kun Saudi-Arabiassa räjähtää pommi tai Iran uhkaa Yhdysvaltoja väkivallalla, on islam yleisen kommentoinnin arvoinen. Said näkee, että vuoden 1993 World Trade Centerin pommien jälkeen sanoma- ja aikakauslehdet ja jotkut elokuvat ovat yrittäneet informoida suurta yleisöä ”islamin maailmasta”. Tämä on tapahtunut harkittujen mielipidekyselyiden, taulukoiden ja human interest -tarinoiden (esimerkiksi juttu pakistanilaisesta vedenmyyjästä tai egyptiläisestä maanviljelijäperheestä) avulla. Militarismia ja jihadia käsittelevän uutisoinnin määrä on kuitenkin niin vaikuttava, että nämä yritykset ovat jääneet tehottomiksi. (Said 1997, 15 – 16.)

Syyskuun 11. terrori-iskut vuonna 2001, Lontoon pommi-iskut vuonna 2005, Muhammed-pilapiirrokset, räjähtelevät bussit Jerusalemissa ja jyrätyt kodit Länsirannalla edustavat Lähi-itä-uutisten perusmateriaalia. Myös Sylvia Akar kritisoi joukkoviestinten (konflikti)uutisointia. Hänen mukaansa mitä suurempi mullistus on, mitä enemmän uhreja ja mitä pöyristyttävämpi perversio, sitä suurempi on näkyvyys medioissa. Kun media kertoo vain poikkeuksellisista ja poliittisesti merkittävistä tapahtumista, eri kulttuurialueilla eletty arkipäivä ja siihen sisältyvät monet positiiviset tapahtumat ja hiljainen yhteiskunnallinen edistys jäävät yleisölle hyvin vieraaksi. (Akar 2004, 14.) Median mullistusten ja uhrien janoa voidaan selittää uutiskriteereillä, joiden kautta uutiset valikoituvat. Tästä valikoitumisprosessista voidaan erottaa uutiskynnyksen ja uutiskriteerien käsitteet. Uutiskynnys käsittää ne seikat, jotka vaikuttavat jonkin asian tai tapahtuman julkistamiseen uutisena. Uutiskriteerit taas viittaavat niihin merkityksiin, joita asioille tai tapahtumille on annettava uutisina tai uutistyön näkökulmasta. (Bruun, Koskimies & Tervonen 1986, 58.) Esimerkiksi Galtung & Ruge (Pietiläinen 1998, 23) ovat tutkineet ulkomaan uutiskriteereitä. Heidän mukaansa ulkomaan uutisten valintaan vaikuttavat muun muassa tapahtuman kielteisyys ja ennustamattomuus. (Pietiläinen 1998, 23.) Pohdin Galtungin & Rugen uutiskriteereitä myöhemmin tekstissä hieman laajemmin.

Petra Ristola ja Anne-Maj Savolainen toteavat Diakin opinnäytetyössään *Gazassa taas verinen päivä* (2006) median sylkevän suomalaisten silmille Lähi-itää usein verisimmillään. He toteavat, että israelilaisten tankkien jyrinää ja ohjusiskujen jälkeensä jättämiä savupatsaita sekä palestiinalaisten itsemurhapommittajien aiheuttamaa kaaosta esitellään iltauutisissa ja aamulehdissä. Tämä taas vaikuttaa suomalaisten yleiskäsitykseen alueen tilanteesta. Osa mediaa seuraavista suomalaisista tuntuu kuvittelevan, että alueella vallitsee täysi sotatila, vaikka Israel ja palestiinalaisalueet luetaan monilta osin matalan intensiteetin konfliktialueeksi. (Ristola & Savolainen 2006, 9.) Itse olen omien Lähi-itä-vierailujeni jälkeen vastaillut aina sukulaisteni ja tuttavieni kysymyksiin alueen vaarallisuudesta kertomalla myös kokemuksista kaupungin vihannestorilla ja illallisista paikallisten tuttujen kanssa. Notes from Palestine -verkkodokumenteissa olemme halunneet kertoa juurikin

alueen ihmisten normaalista arjesta, jossa konflikti toki on läsnä esimerkiksi tarkastuspisteiden, sotilaiden ja Länsirannan muurin muodossa.

Ristola ja Savolainen toteavat opinnäytteessään, että suomalaiset mediat käyttävät ulkomaan uutisoinnissaan suurelta osin kansainvälisten uutistoimistojen palveluja (Ristola & Savolainen 2006, 52). Toimittaja ei siis kohtaa ihmisiä, joista hän kirjoittaa. Vuonna 2010 suoraan konfliktista, pommeista ja sotilaista, kertova kirjoittelu tuntuu vähentyneen 2000-luvun alkuun verrattuna. Uutisvuonna 2010 konflikteista pinnalla olivat Afganistan ja Pakistan. Lähi-itä-kirjoittelu keskittyi Gazan avustuslaivoihin tehtyihin iskuihin ja rauhanneuvotteluihin, eli epäsuorasti konfliktiin. Avustuslaivakirjoittelussa huomio keskittyi Israelin sotilaiden harjoittamaan väkivaltaan ja tietenkin länsimaalaisten avustajien vahingoittumiseen iskuissa. Rauhanneuvottelut uutisista puolestaan eivät puutu normaaliin arkeen ja elämään Lähi-idässä, vaan poliittisiin agendoihin ja poliitikkojen sanomisiin. Rauhanneuvottelut eivät olisi uutisia ilman pitkää, veristä konfliktia. Se, että Jerusalemissa ei enää räjähdä niin monta bussia kuin ennen, ei tarkoita, että konflikti olisi ohi. Konflikti, joka on muodostunut arkipäivän sorroksi, ei enää shokeeraa niin paljon. Tällöin sen uutisarvokin on pienempi.

3.2 Uskonto- ja kansallisuuskeskeisyys

Yksi konflikti- ja kriisikeskeistä Lähi-itä-uutisointia selittävä tekijä on usein islam. Kautta aikojen islam on nähty Lännessä militanttina, verenhimoisena ja takapajuisena uskontona. Helsingin yliopiston arabian kielen ja islamin tutkimuksen professori Jaakko Hämeen-Anttilan mukaan islam poimitaan myös hyvin helposti epäkohtien kohdalla ihmisten käytöstä määrääväksi ja määrittäväksi tekijäksi: "Jos kurdimies kirjoittaa runoja, hän tekee sen yksilönä, mutta jos hän surmaa tyttärensä, hän tekee sen islamin tai maansa kulttuurin edustajana" (Hämeen-Anttila 2006, 14–15).

Hämeen-Anttila toteaa hyvän uutisoinnin olevan tasapuolista ja kriittistä. Sen tulee välttää niin ilmiöiden yksipuolista tarkastelua kuin niiden mekaanista selittämistä vain yhden konstruoivan tekijän kautta (Hämeen-Anttila 2004, 9). Tuomas Keränen ja Mikko Lindqvist haastattelevat Diakin opinnäytetyössään *Uutisia Pyhältä Maalta* (2009) Israelissa työskenteleviä Israel-Palestiina-konfliktista raportoivia kirjeenvaihtajia. Tekijät havaitsivat varsinkin televisiossa työskentelevien kirjeenvaihtajien ajan riittävän vain kovien uutisten kertomiseen. Lyhyessä tv-jutussa ei ole aikaa taustoittamiseen tai monien näkökulmien esiintuomiseen. Keränen ja Lindqvist toteavatkin kärjistäen, että pommi-isku on pommi-isku, eikä sen yhteydessä tarvitse aina selittää koko konfliktin historiaa. Vähäisten taustoitumahdollisuuksien vuoksi kirjeenvaihtajat joutuvat tyytymään siihen, että yleisö joko tietää tai on selvittänyt asiaa itselleen, tai sitten se ei ymmärrä asiaa tai tilannetta kokonaisuutena. Tämä johtaa helposti stereotyyppisiin tulkintoihin. (Keränen & Lindqvist 2009, 36.)

Toimittajat sortuvat Lähi-itä-uutisoinnissa liian usein mekaaniseen yksipuoliseen selittämiseen etsiessään helposti hahmotettavaa ja lehtien sivulle mahtuvaa selitystä monimutkaisiin tapahtumiin. Esimerkiksi Iranin panttivankidraaman³ käsittely vuosina 1979–1981 keskittyi suurelta osin leimaamaan iranilaiset radikaaleiksi fundamentalistimuslimiksi, jotka halusivat vain pyyhkiä Yhdysvallat pois maailman kartalta. Syynä tähän nähtiin islamin väkivaltainen perusluonne ja siihen kuuluva Amerikka-viha. Tapahtuman ja Iranin tilanteen muut poliittiset ja historialliset aspektit jäivät helposti käsiteltävän islam-stereotypian varjoon.

Hämeen-Anttila käyttää ilmiöstä tai suhtautumistavasta esimerkkinä kunniamurhia:

Esimerkiksi kunniamurhien taustalla ei ole uskonto eikä kansallisuuskään: tyypillinen Ruotsissa asuva kurdi ei surmaisi hellästi rakastamaansa lasta yhtä vähän kuin tyypillinen suomalainen eronnut mies aikoisi tarttua kivääriin surmataakseen ex-vaimonsa ja lapsensa. Mikäli tällainen poikkeusyksilö kuitenkin ilmaantuu, jälkimmäisessä tapauksessa etsitään paljon hanakammin taustalla vaikuttavia erityistekijöitä – työttömyyttä, velkoja, masennusta, alkoholia – kun taas edellisessä

³ Paikalliset opiskelijat valtasivat 4.11.1979 Yhdysvaltain Iranin suurlähetystön Teheranissa. Lähetystön 52 työntekijää jäivät panttivangeiksi. Tapaus kesti 444 päivää. Tapahtumaa uutisoitiin Yhdysvalloissa enemmän kuin Vietnamin sotaa. Ks. Lisää Said 1997.

tyydytään helposti viittaamaan vain yleisesti uskontoon ja kansallisuuteen. (Hämeen-Anttila 2004, 9.)

3.3 Stereotypiat

Konflikti- ja islam-keskeinen Lähi-itä-utisointi esittelee meille muovaamansa stereotypian alueen ihmisistä. Jos uutisointi perustuu lehteä myyville uutiskriteereille, kuten tapahtuman kielteisyydelle ja odottamattomuudelle, kuinka realistinen ja neutraali voi niiden esittämä ihmiskuva olla? Tilannetta voi verrata Eurooppaan ristiretkien aikana. Minkälaisen kuvan sanomalehdet olisivat antaneet miekalla pakanoita käännättävistä ristiretkeläisistä? Kuitenkin tiedämme, että eurooppalaiseen elämään ja maailmaan kuuluu paljon muutakin kuin konflikteja ja uskontoa.

Lähi-idän, islamin ja arabien stereotypiat ovat syvemmällä kuin nykypäivän myyntihakuinen journalismi. Said jäljittää stereotypioiden muotoutumisen orientalismin alkuaikoihin 1700-luvulle. Tällöin Lännen hegemonia Orientista ja kaikesta, mitä siitä tultaisiin “tietämään”, alkoi muodostaa sitä Orienttia, jota myöhemmin tutkittaisiin akatemoissa, josta muodostettaisiin teorioita ja joka laitettaisiin näytille museoihin. Orientin kekseliäs ja monitahtoinen tutkiminen perustuu Saidin mukaan ennen kaikkea suvereenille läntiselle tietoisuudelle, joka yksinkertaisesti loi Orienttinsa maailman. Ensin tämä tapahtui yleisluontoisten ajatusten pohjalta siitä, kuka tai mitä oli orientaali, ja myöhemmin sellaisen logiikan pohjalta, joka ei perustunut empiiriseen todellisuuteen, vaan esimerkiksi haluihin, investointeihin ja projektioihin. (Said 1978, 7 – 8.)

Stereotypioita ei löydy vain keltaisen lehdistön skandaalijutuista, vaan ne vaivaavat miltei kaikkea journalismia, kirjoja, elokuvia, kahvipöytäkeskusteluita sekä tietysti ihmisten mieliä. Jokainen lehtijuttu toisintaa tätä. Orientin, Lähi-idän tai islamin maailmaa on näin hyvin vaikeaa ymmärtää. Tunteeton, stereotyyppinen ihmisten esittäminen johtaa epäluuloihin, toiseuteen ja viholliskuvien vahvistumiseen. Said pohtii tällaisen keksityn kulttuurisen kehyksen esiintyvän niin kaunokirjallisissa teoksissa, peruskoulun

historiankirjoissa, sarjakuvissa, televisiosarjoissa, elokuvissa ja piirretyissä:

“... islamin kuvat niissä ovat yhtenäisiä ja läsnä kaikkialla. Se saa materiaalinsa samasta iäisestä näkemyksestä islamista. Siksi karikatyyreissa toistuvat usein muslimit öljykauppaina, terroristeina ja viime aikoina myös verenhimoisina väkijoukkoina. Toisinpäin katsottuna, kulttuurissa ja varsinkin ei-länsimaalaisia koskevassa diskurssissa on ollut hyvin vähän tilaa sille, että islam tai mikään islamilainen ajateltaisiin tai kuvailtaisiin sympaattisesti... Islamiin erikoistuneet akateemiset asiantuntijat ovat yleisesti kohdelleet islamia ja siihen liittyvää monenlaista kulttuurien kirjoa keksityllä tai kulttuurisesti määritellyllä ideologisella kehyksellä, joka koostuu kiihkosta, defensiivisestä ennakoasenteesta ja joskus jopa inhosta. Tästä kehyksestä johtuen islamin *ymmärtämisestä* on tullut hyvin vaikeaa.” (Said, 1997, 6 – 7 käännös SH.)

3.4 Viholliskuvat ja toiseus

Välit Lännen ja Idän kesken ovat olleet vähintäänkin epäilevät kautta aikojen. Jaakko Hämeen-Anttila näkee islamilaisen ja kristillisen maailman vastakkainasettelun juontavan juurensa jo 600–700-luvuille, kun arabiarmeijat valloittivat Välimeren itä- ja eteläpuoliset, aiemmin Bysantille kuuluneet, lähinnä kristilliset alueet. Islam jätti itsestään sotaosan mielikuvan eurooppalaisten tajuntaan. Samankaltainen ylipitkä vaikutus muslimeihin on ollut Hämeen-Anttilan mukaan ristiretkillä. Niistä on helposti vedetty suora linja Lännen 1800-luvun kolonialistisiin pyrkimyksiin ja 1900-luvun jälkipuolelta alkaneeseen Yhdysvaltojen pyrkimykseen säädellä Lähi-idän tapahtumia sekä poliittisesti että taloudellisesti. (Hämeen-Anttila 2006, 29.)

Vuosien aikana islamin kuvista voi ajatella tulleen viholliskuvia. Näemme näitä stereotyyppisiä kuvia usein, mutta meillä on harvoin mitään suoraa kontaktia niiden

4 ...the iconography of Islam was uniform, was uniformly ubiquitous, and drew its material from the same time-honoured view of Islam: hence the frequent caricatures of Muslims as oil suppliers, as terrorists, and more recently, as bloodthirsty mobs. Conversely, there has been very little place either in the culture generally or in discourse about non-Westerners in particular to speak or even to think about, much less to portray, Islam or anything Islamic sympathetically... The academic experts whose specialty is Islam have generally treated the religion and its various cultures within an invented or culturally determined ideological framework filled with passion, defensive prejudice, sometimes even revulsion; because of this framework, *understanding* of Islam has been a very difficult thing to achieve. (Said 1997, 6 – 7.)

kohteisiin. Itsestä, “meistä” irrallinen toinen on helpompi mieltää viholliseksi kuin ystäväksi, varsinkin jos siihen yhden toiseuden määritelmän mukaan heijastetaan oman itseymmärryksen kannalta ei-toivottuja, huonoksi miellettyjä ominaisuuksia. Stereotyyppinen konflikti-, uskonto- ja kansallisuuskeskeinen uutisointi ei ainakaan lievennä viholliskuvia; löydämmekö rahtuakaan inhimillisyyttä niistä jutuista, joissa muslimiarabit esitetään terroristeina tai lukumäärinä, kasvottomina kuolleina? Irja Askolan (2002, 124) mukaan viholliskuvat pysyvät ja pitävät pintansa, mutta ne myös muuntuvat oman logiikkansa mukaan. Askola toteaa, että kasvoton uhka ja leimattu vastustaja saavat elinvoimansa pysähtyneestä tilasta, lukituista huoneista, vuorovaikutuksen tukahduttamisesta. Viholliskuvaa voi katsella vain etäisyyden päästä, ja ihmiseksi kuva muuttuu saatuaan kasvot ja nimen. (emt.)

3.5 Median oma rooli

Stereotyyppiset muslimien ja Lähi-idän kuvat eivät ilmesty lehtien sivuille, elokuvaan tai uutisiin täysin tyhjästä. Siitäkin huolimatta, että stereotyyppisen kuvaston historia ulottuu vuosisatojen taakse, ovat median kuvat ja tekstit aina valintoja. Valintaan liittyy aina mahdollisuus tehdä toisin. Silti uutiskuvasto toistaa itseään päivä toisensa jälkeen.

Televisio, sanomalehdet, radio ja aikauslehdet sekä internet ja verkkojulkaisut eivät ole kuitenkaan ainoita lähteitä tiedolle “islamista”. Kirjat, erikoislehdet ja erilaiset luennot tarjoavat kompleksisempia näkemyksiä vastapainona median sisimmältä sirpaloituneelle ja reaaliaikaiselle tarjonnalle. Said painottaa sitä, että jopa sanomalehdistä, radiosta ja televisiosta löytyy vaihtelua esimerkiksi toimituksellisten linjojen välillä sekä vaihtoehtoisten tai vastakulttuurin ja konventionaalisten kuvien kesken. (Said 1997, 48 – 49.) Nykyään verkko tarjoaa levitysalustan vaihtoehtoisille ja vastakulttuurien viesteille. Saidin edellä löytämää toimituksellista vaihtelua esiintyy myös varmasti verkkolehdistä, mutta tuntuu siltä että perinteisten sanomalehtien verkkoversiot eivät ole uutisoinnissaan sen enempää vastakulttuurien äänenkantajia kuin paperiset isoveljensä.

Said toteaa, että uutiset eivät vain tapahdu itsestään: kuvat ja ideat eivät vain hyppää todellisuudessa silmiimme ja mieliimme. Hän toteaa, että kuten kaikki kommunikaation mallit, televisio, radio ja sanomalehdet noudattavat tiettyjä sääntöjä ja käytäntöjä saadakseen asiat välitettyä ymmärrettävästi. (Said 1997, 48.) Yleisemmin median sääntöjen ja käytäntöjen voi nähdä olevan uutiskriteereitä, joiden pohjalta media poimii aiheita lehtien etusivuille ja iltauutisiin. Esimerkiksi Jukka Pietiläinen esittelee kirjoituksessaan *Ulkomaantutkimuksen vaiheita ja tuloksia* uutiskriteereitä tarkemmin. Tekstissä käsiteltävät Galtung & Ruge esittävät asioiden muuttuvan uutisiksi 12 seikan perusteella:

- 1) esiintymistiheys suhteessa välineen ilmestymistiheyteen
 - 2) kynnys, joka tapahtuman on ylitettävä, johon liittyy
 - 2.1) tapahtuman koko ja intensiteetti
 - 2.2) intensiteetin kasvu
 - 3) yksiselitteisyys
 - 4) merkittävyys
 - 5) odotustenmukaisuus
 - 5.1) ennustettavuus
 - 5.2) haluttavuus
 - 6) odottamattomuus
 - 6.1) ennustamattomuus
 - 6.2) harvinaisuus
 - 7) jatkuvuus
 - 8) uutisaineiston kokonaisuus
 - 9) suhde eliittivaltioihin
 - 10) suhde eliitti-ihmisiin
 - 11) henkilöiminen
 - 12) kielteinen tapahtuma
- (Galtung & Ruge 1965, 66–68, Pietiläisen 1998, 23 mukaan.)

Keränen ja Lindqvist toteavat, että negatiivisista asioista uutisoiminen on länsimaiselle medialle tyypillistä (Keränen & Lindqvist 2009, 32). Mielenkiintoisia ovat myös kriteerit 5 ja 5.1, eli odotustenmukaisuus ja ennustettavuus. Pommien putoilu konfliktialueilla on hyvin ennustettavaa, joten miksi media edes haluaisi etsiä sieltä muunlaisia tarinoita? Kohdan 6 kriteerit (odottamattomuus, ennustamattomuus ja harvinaisuus) ovat mielenkiintoisesti ristiriidassa kohdan 5 kanssa, jos ajatellaan uutisia Lähi-idästä. Nykyään saamme harvoin kuulla alueelta mitään harvinaista tai ennustamatonta. Toisaalta taas juuri tällaiset asiat ovat uutisia. Voi ajatella, että Lähi-idässä tapahtuu paljon meidän

näkökulmastamme harvinaisia positiivisia asioita, mutta uutisoinnin tyypillinen negatiivisuus tässä kohtaa on vahvempi määrittävä tekijä. Kriteerin 3 mukaan uutisia arvottaa myös yksiselitteisyys. Positiiviset ja yllättävät uutiset rikkoisivat yksiselitteisyyden illuusiota, siinä missä pommit ja niiden takana piileskelevät stereotypiat vahvistavat sitä. Myös kriteeri 7 eli toistuvuus löytyy useista Lähi-idän tapahtumista, sillä konflikti on alkanut jo vuosikymmeniä sitten ja näyttää vain jatkuvan.

Sylvia Akar peräänkuuluttaa toimittajien, mutta myös lukijoiden, kuulijoiden ja katsojien vastuuta. Jälkimmäisten tulisi kiinnittää huomiota siihen, minkälaisia tiedonvälityskanavia he seuraavat ja käyttää myös omaa järkeään arvioidessaan tiedon luotettavuutta, yksittäisten tapahtumien mittasuhteita, kontekstia ja mahdollista tarkoitushakuisuutta. Toimittajien vastuulla on tarjota monipuolista tietoa eri kulttuureista. (Akar 2004, 21.) Ennen kaikkea Lähi-itää, Orienttia tai islamia käsittelevien kirjoitusten ihmiset tulisi kuvata yksilöinä, yhtä todellisina ja haavoittuvina kuin “me” täällä Lännessä.

Jotta tämä olisi mahdollista, muslimeista ja arabeista pitäisi olla juttuja ilman, että aiheena on heidän uskontonsa tai heidän arabiutensa. Muslimeista ja arabeista pitäisi siis kirjoittaa sellaisia tekstejä ja esittää sellaisia filmejä, joissa he eivät esiinny muslimeina tai arabeina, vaan lapsina, aikuisina, miehinä, naisina, ammatinharjoittajina, taiteilijoina, voittajina, häviäjinä, ihan tavallisina ihmisinä, joiden elämän yksi osa-alue on heidän uskontonsa ja/tai kieli-identiteettinsä. Juttuja pitäisi kaiken kaikkiaan olla huomattavasti enemmän, niin paljon, että ainakin hirviöstä alkaisivat hahmottua ne ihmisen piirteet ja ihannetapauksessa jopa veljen kasvot. (Akar 2004, 21.)

4 LÄHI-IDÄN KULTTUURI LEHDISSÄ

Valitsin tutkielmani aineistoksi Suomen Kuvalehden ja Apu-lehden, koska halusin tarkastella aihetta nimenomaan aikakauslehtien kautta. Niiden lukijakunta ei koostu kulttuuriin erikoistuneista henkilöistä, kuten esimerkiksi puhtaasti kulttuurijulkaisujen lukijat. Halusin tutkia sitä, minkälainen kuva Lähi-idän kulttuurista välittyy tavallisen ihmisen arkipäivään. Valitsin Helsingin Sanomat, koska halusin myös tarkastella ison lehden kulttuurisivuja. Suomen Kuvalehden ja Apu-lehden Lähi-itää käsittelevät jutut olivat hyvin perinteisiä, konflikteja ja kansallisuutta korostavia juttuja. Tämä näytti pätevän myös määrittelemääni kulttuuria käsitteleviin teksteihin, joita oli määrällisesti vähän. Helsingin Sanomien kulttuurisivut antoivat tutkielmaan lisää aineistoa, sillä opinnäytteeni kannalta relevantteja juttuja löytyi sieltä määrällisesti enemmän.

4.1 Yhteneväisyyksiä ja eroja tutkittujen julkaisujen välillä

Apu on A-lehtien julkaisema aikakauslehti, joka ilmestyy 52 kertaa vuodessa. Apu kirjoittaa ihmisistä ja ilmiöistä. Sen näkökulma globaaliin maailmaan on vahvasti suomalainen. Apu itse määrittelee lehden yhdistävän asian ja viihteen viihdyttäväksi kokonaisuudeksi, jonka parissa lukija viihtyy ja rentoutuu. (A-lehdet 2010.) Apu-lehden vuoden 2009 numeroista löysin yhteensä 17 maantieteellisesti määrittelemääni Lähi-itää käsittelevää kirjoitusta. Näistä kolme kertoi esimerkiksi kirjoista tai elokuvista, jotka sijoittuivat Lähi-itään. Suomen Kuvalehdestä Lähi-itää käsitteleviä juttuja löytyi 60. Näistä teksteistä kulttuuria käsitteli neljä. Ne käsittelivät elokuvia, kirjaa ja teatteriesitystä. Suomen Kuvalehteä kustantaa Otava-konserniin kuuluva Otavamedia. Lehti ilmestyy 52 kertaa vuodessa. Suomen Kuvalehti kertoo selvittävänsä maailman myllerrystä: se taustoittaa uutisia sekä politiikkaan ja talouteen liittyviä prosesseja. Suomen Kuvalehti määrittelee lukijoidensa olevan ajattelevia ihmisiä, joille tavanomainen pintatieto ei riitä. (Otavamedia 2010.)

Lähi-idän kulttuuria käsitteleviä artikkeleita löytyi Sekä Suomen Kuvalehdestä että Apulehdestä yllättävän vähän. Molemmissa lehdissä valtaosa Lähi-itää käsittelevistä jutuista keskittyi konflikteihin Iranissa ja Irakissa sekä Palestiina–Israel-tilanteeseen. Vaikka Avussa oli juttuja määrällisesti vähemmän (Apu 17 juttua Lähi-idästä, Suomen Kuvalehti 60), lähestymistapa ja juttujen aiheet olivat pohjaltaan samat molemmissa lehdissä. Molemmissa lehdissä oli uutisia konflikteista sekä ns. human interest -artikkeleita konfliktin keskellä elävistä ihmisistä ja heidän arjestaan. Juttujen välittämä kuva paikallisista oli varsin stereotyyppinen, he olivat yhtenäinen lauma kärsiviä uhreja.

Kolmas tutkittava julkaisu oli Helsingin Sanomat. Helsingin Sanomat on Sanoma-konsernin päivittäin ilmestyvä sanomalehti. Se määrittelee tehtäväkseen tiedon välityksen sekä keskustelun herättämisen ja ylläpitämisen. Lehti määrittelee osallistuvansa myös yhteiskunnan kehittämiseen ja tarjoavansa mediayleisöjen pirstoutuessa edelleen yhteistä keskusteltavaa. (Helsingin Sanomat 2010.) Helsingin Sanomista tutkin sen kulttuurisivut vuodelta 2009 verkkoarkistosta. Lähi-itää käsitteleviä kulttuurijuttuja löytyi 222 kappaletta, joista minulle relevantteja oli 33 kappaletta. Tulokseksi tulleista 222 jutusta suurin osa ei käsitellyt Lähi-itää lainkaan, vaan osuma tuli jo pelkästään siitä, että jutun tekstissä mainittiin joku tutkimani maa esimerkiksi kirjailijan lomapaikkana. Jutuista 33 käsitteli varsinaisesti Lähi-idän kulttuuria.

4.2 Analyysin kulku ja tulokset

Luokittelin ensin tekstejä määrällisten kriteerien mukaan. Erittelin niistä seuraavat asiat: käsitteleekö juttu kulttuuria määrittelemälläni tavalla, millä juttupaikalla se on, mistä maantieteellisestä alueesta teksti kertoo ja kuka siinä puhuu. Jos juttu käsitteli kulttuuria, erittelin vielä sen, mitä taiteenlajia se tarkalleen käsittelee, ovatko tekijät paikallisia ja missä kulttuuria on konkreettisesti tehty. Tarkemman analysoin juttuja, jotka kertovat

määrittelemäni Lähi-idän alueella tuotettavasta kulttuurista. Näistä jutuista tutkin, kuka niissä puhuu, mikä taiteen tai kulttuurin alalaji on kyseessä, minkälaisia stereotypioita jutuissa mahdollisesti esiintyy ja esitetäänkö jutuissa puhuvat ihmiset yksilöinä vai jonkun ryhmän jäsenenä, ”toisina”, ja minkälaisiin ryhmiin nämä ”toiset” voidaan kenties jakaa.

Apu-lehdestä ja Suomen Kuvalehdestä löytyi yhteensä seitsemän Lähi-itää käsittelevää tekstiä, jotka liittyivät määrittelemälläni tavalla kulttuuriin. Apu-lehden jutuista kaksi oli elokuvaesittelyitä ja kolmas kirjaesittely. Vain yhdessä Avun jutussa (Sandelius 2009) kulttuurin tai taiteen tekijänä oli henkilö Lähi-idästä, mutta häntä ei haastateltu. Suomen Kuvalehden jutuista kaksi käsitteli elokuvaa, yksi kirjaa ja yksi teatteria. Kaikissa jutuissa kulttuurin tekijänä oli Lähi-idässä asuva tai sieltä kotoisin oleva henkilö, mutta yksikään heistä ei puhunut jutuissa. Konfliktia käsiteltiin Suomen Kuvalehdessä ja Avussa ainoastaan yhdessä jutussa. Nämä olivat elokuvaesittelyitä elokuvasta *Waltz with Bashir*: Suomen Kuvalehdessä *Beirutin veteraanit animaatioterapiassa* (Lehtinen 2009) ja Avussa *Muisto verilöylystä* (Sandelius 2009). Suomen Kuvalehti ja Apu-lehti eivät kulttuurijutuissaan esitelleet Lähi-idästä kotoisin olevia kulttuurintekijöitä, vaan alueesta kertovia kulttuurintuotteita.

Helsingin Sanomissa analysoitavia kirjoituksia oli huomattavasti enemmän, yhteensä 33. Tämä johtuu jo pelkästään siitä, että tarkastelun kohteena olivat kulttuurisivut. Apu ja Suomen Kuvalehti eivät ole erityisen profiloituneita kulttuuriin tai taiteeseen. Helsingin Sanomien jutut toivat Lähi-idän kulttuuria ja taidetta esiin myös monipuolisemmin ja -äänisemmin. Hakukriteerini antoivat minulle 222 juttua Helsingin Sanomien kulttuurisivuilta vuonna 2009 verkkoarkiston kautta. Hain materiaalia alla listaamillani hakusanoilla. Hakusanan jälkeen suluissa hakusanan tuottamien osumien määrä. Sama teksti saattoi antaa osuman usean hakusanan kohdalla. Juttu on laskettu sen sanan kohdalle, johon se on ensin antanut osuman. Hakusana Oman* antoi satoja osumia, jotka eivät liittyneet mitenkään Oman-nimiseen valtioon, joten se jäi pois tutkittavien maiden listalta tässä vaiheessa tutkielmaani.

Lähi-i* (29)
 Arabiemiriikun* (2)
 Bahrain* (0)
 Egypti* (44)
 Iran* (50)
 Irak* (60)
 Israel* (61)
 Jemen* (2)
 Jordania*(2)
 Kuwait* (0)
 Libanon* (15)
 Oman* (622)
 Palestiina* (24)
 Qatar* (4)
 Saudi-arabia* (3)
 Syyria* (10)

Helsingin Sanomien kulttuurisivuilla kirjoitettiin Lähi-idästä tulevasta teatterista, kirjallisuudesta, kuvataiteesta, nykymusiikista, elokuvasta, videotaitteesta, tanssista ja nykytaiteesta. 222 jutusta minulle relevantteja oli 33. 13 jutussa näistä 33:sta oli haastateltu paikallista kulttuurintekijää, yhdessä länsimaalaista asiantuntijaa ja lopuissa 19 jutussa äänessä oli vain toimittaja. Jutuissa käsitellyt kulttuurituotteet eivät vain kertoneet Lähi-idän kulttuurista, kuten *Apu*-lehden ja Suomen Kuvalehden jutuissa, vaan ne olivat Lähi-idästä kotoisin olevien tai siellä asuvien tekemiä. Helsingin Sanomissa 16 jutussa viitattiin johonkin aseelliseen konfliktiin, joko suoraan tai niin, että se tuli esiin esimerkiksi kulttuurintekemisen hankaluutena. Jutuissa esitelty taide kertoi kulttuurista, (nyt käsitettynä laajemmin) jossa se oli tehty. On mielenkiintoista pohtia, kertovatko kulttuurisivujen juttujen esiin nostamat taiteenmuodot ja kulttuurintuotteet todellakin Lähi-idän ihmisten arkielämästä, vai painottuvatko täällä julkisuuteen pääsevien kulttuurintuotteiden aiheet ”meitä” kiinnostaviin aiheisiin, eksotiikkaan, konflikteihin, ym. Jutuissa esiteltiin elokuvia kuten *Waltz with Bashir* ja *Naisen kivitys*, joista toinen käsittelee konfliktia ja toinen

ongelmia islaminuskossa, molemmat vakioaiheita myös uutissivuilla.

4.3 Esimerkkejä Helsingin Sanomien, Suomen Kuvalehden ja Avun jutuista

Analysoin tässä tarkemmin muutamia Helsingin Sanomien kulttuurisivujen Lähi-itää käsittelevää artikkelia vuodelta 2009, sekä samalta vuodelta Avun ja Suomen Kuvalehden juttuja. Helsingin Sanomista esittelen jutuista löytyvän kahtiajaon: osa jutuista mielestäni luo toiseutta ja osa ei. Varsinkin Suomen Kuvalehden ja Avun jutut mielestäni luovat toiseutta ja vahvistavat stereotypioita.

Helsingin Sanomien juttu *Hassan Blasim ei voisi kirjoittaa Irakissa* (Pettersson 2009) antaa varsin stereotyyppisen kuvan irakilaisista. Se kertoo Helsingissä asuvasta irakilaisesta kirjailijasta. Kirjailija on tullut Suomeen, koska ei voi kirjoittaa Irakissa. Jutussa kuvataan elämä Irakissa kauheaksi. Kirjailija Blasimin sitaatissa todetaan, että kaduilla on ruumiita, mummojen päät pyörivät nurkissa ja kaikki vihaavat. Vihalle ei anneta jutussa mitään syytä. Tämä tuntuu toisintavan sitä stereotypiaa islamin maailman maista, joissa asukkaat itsessään ovat aggressiivisia ja sivistymättömiä. Myöhemmin Blasim toteaa suorassa sitaatissaan:

Irak on ihmeellinen paikka. Ihmiset ovat valmiita uskomaan mitä tahansa. Keksityt jutut tuntuvat todelta ja todet keksityiltä. Faktoja ei ole. (Pettersson 2009.)

Jutussa kirjailija kertoo myös yksinkertaisesta maalaisäidistään ja uskossa olevasta isästään. Yhdeksän veljensä hän kertoo leikillisesti yrittävän tappaa hänet, jos hän menee takaisin. Iso osa jutusta keskittyy kirjailijan perheen tai Lähi-idän ihmisten kuvailuun. Tämä kuvailu tuntuu kuitenkin toisintavan vain jo vanhastaan tuttua tiukkapipoista muslimi-stereotypiaa. Viimeisessä suorassa sitaatissa Blasim toteaa:

Demokratia ei ratko ongelmia, jotka johtuvat koulutuksen puutteesta. Länsimaissa ihmiset ja kirjailijat kehittyvät. Arabimaissa kirjailijat kehittyvät mutta ihmiset eivät. Kirjailijoilla ja filosofeilla ei ole vaikutusta ihmisiin. Miksi me kirjoitamme? Vain uskonnollisilla ihmisillä on vaikutusta. (Pettersson 2009.)

Blasimin viimeinen sitaatti vain vahvistaa kuvaa vanhoillisesta, sivistymättömästä kansasta. Sitaatti antaa sen kuvan, että koulutuksen puute ja uskonnon valta on kansan ja ihmisten vika. Juttu ei puutu taustalla oleviin rakenteellisiin ja kenties muihin ongelmiin. Tässä tekstissä uskonto näyttäytyy rivien välistä kaiken pahan alkuna ja juurena, ja kansa sen eteenpäin viejänä. Tuntuu kuin haastateltava kantaisi kaunaa omaa kansaansa kohtaan.

Vanhoillisesta ja sivistymättömästä kansasta kertoo myös *Rabih Mroué ei halua marttyyriksi* (Vuori 2009a). Artikkelissa haastateltava libanonilainen teatteriohjaaja, näyttelijä ja käsikirjoittaja näyttäytyy teatterin tekemisen vaikeuden kautta hallinnon uhrina. Hänen sitaatissaan libanonilaiset nuoret ovat uutissivuilta tuttuja kiihkomielisiä arabeja:

Uudet sukupolvet eivät tunne historiaa, vaikka edellistä sotaa käytiin tuskin kolmekymmentä vuotta sitten. Vanhat, edelleen vallassa olevat poliitikot ja tietämättömien nuorten kiihkomielisyydet ovat ajamassa Libanonia uusiin konflikteihin. (Vuori 2009a.)

Vaikka artikkelissa ei tuoda esiin haastateltavan uskontoa, herättää sen otsikko ”Rabih Mroué ei halua marttyyriksi”, stereotyyppisiä mielikuvia islamista. Marttyyrit ovat pahoja muslimeja ja Mroué on hyvä muslimi. Mroué myös itse toteaa jutussa, ettei ole valmis tappamaan itseään taiteensa takia. Vahvemmin tämä kaksijakoinen muslimistereotypia tulee esiin jutussa *Kirjallisuus on kielletty lääke Palestiinan lapsille* (Ahola 2009). Juttu kertoo Astrid Lindgrenin muistopalkinnon luovuttamisesta palestiinalaiselle Tamer-instituutille. Tamer-instituutin palestiinalaiset esitetään hyvinä palestiinalaisina, kun taas esimerkiksi islamilaista kulttuuria puolustava Hamas on jotain muuta:

Oma lukunsa on Gazaa hallitseva Hamas-järjestö. Monet nuoret joutuvat osallistumaan Tamerin työpajoihin ja muuhun toimintaan salaa, sillä kirjallisuuden katsotaan uhkaavan uskonnollista järjestystä ja islamilaista kulttuuria. (Ahola 2009.)

Islamilaisen kulttuurin tiukkuus tulee esiin myös sveitsiläis-egyptiläisen teatteriryhmän esityksestä kertovassa tekstissä *Kairo vaikenee, mutta Korjaamo kuulee* (Vuori 2009b).

Koska tekijä on länsimaalainen ja lähestymistapa haaskahti kriittiseltä, ja koska puolet esiintyjistä työskenteli uskontoministeriön alaisuudessa, aihetta pidettiin ministeriön ja koko islamilaisen kulttuurin kannalta arkana. Siksi Stefan Kaegi joutui luovuttamaan käsikirjoituksensa Egyptin uskontoministeriön tarkastettavaksi, siis sensuroitavaksi. (Vuori 2009b.)

Haastattelu egyptiläisestä kirjailijasta, *Egyptissä saa puhua mutta ei toimia* (Leivonniemi 2009), luo toisenlaista kuva Lähi-idän ihmisistä. Juttu alkaa kuvauksella kirjailijan talosta Kairossa ja etenee sympaattisuutta kirjailijaa kohtaan herättävään kuvailuun. Toimittaja kuvailee haastateltavansa arkea, ja haastateltavan ensimmäinen sitaatti paljastaa paljon hänen asenteestaan maailmaa ja ihmisiä kohtaan:

Kirjoittaminen on minun tapani osoittaa, kuinka paljon rakastan ihmisiä. Rakastan heitä niin paljon, että en tuomitse vaan yritän ymmärtää – ja tämän ymmärryksen pyrin siirtämään kirjoihini. (Leivonniemi 2009.)

Artikkelissa nostetaan esiin myös Egyptin hallinnon epäkohtia, ei ihmisten kautta, vaan hallinnon itsensä. Juttu toteaa, että arvot Egyptissä ovat koventuneet, uskonnollinen radikalismi saanut jalansijaa ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus syventynyt (Leivonniemi 2009). Kaikkeen tähän pidetään kuitenkin analyttinen etäisyys, ja haastateltava vertailee tilannetta Pohjoismaihin. Hän myös kertoo vaikeuksissa olevista kollegoistaan. He ovat älykkäitä, eivätkä mielettömiä systeemin vastustajia ja uhreja. Jutussa ihmiset esitetään sivistyneinä, vapaina ihmisinä, joilla vain on huono hallinto. Inhimilliseksi jutun tekee sen monipuolisuus. Se esittää älykästä kritiikkiä Egyptin hallintoa ja tilannetta kohtaan, mutta muistaa myös toisen puolen. Ihmiset elävät Egyptissäkin, ja he jopa rakastavat maataan epäkohdista huolimatta. Tämän myös haastateltava tunnustaa. Vaikka kirjailijaa on

kohdeltu kaltoin, hän osaa analysoida sen syitä ja näkee valoa Egyptin tulevaisuudessa. Häntä ei esitetä uhrina.

Iranilaisen elokuvaohjaajan työstä kertova *Iranin elokuvatähti kuvaa valtaa julmasti* (Silfverberg 2009) keskittyy ihmisten ahdingon sijasta ohjaajan ajatuksiin tekemistään elokuvistaan ja niiden aiheista. Jutussa ei ole tärkeää, että tekijä on kotoisin Lähi-idästä, vaan että hän on taiteilija, jolla on jotain sanottavaa. Vaikka ohjaajan elokuvat kertovat esimerkiksi afganistalaisista, ja hän käyttää yhdessä elokuvassaan sodan vammauttavia afganistalaisia poikia näyttelijöinä, ei kriisiä, konfliktia tai ongelmia hallinnon kanssa käytetä jutussa keppihevosena. Ohjaajaa käsitellään samalla tavalla kuin länsimaalaista ohjaajaa. Jutun lopussa kirjoittaja kuitenkin luo uuden stereotyyppisen ryhmän iranilaisohjaajista, antamatta väitteelleen mitään tukea tai syytä:

Muiden iranilaisohjaajien tapaan Makhmalbafia kiinnostaa todellisuuden ja fiktion suhde (Silfverberg 2009).

Kaikki Avun ja Suomen Kuvalehden Lähi-itään ja kulttuuriin liittyvät jutut lähestyvät aihetta jonkun stereotypian kautta. Vaikka esimerkiksi Suomen Kuvalehden Kohtaamiset-osiossa on paljon haastatteluja esimerkiksi kirjailijoista, näyttelijöistä ja ohjaajista, Lähi-itää käsittelevissä jutuissa puhuu vain toimittaja. Suomen Kuvalehdessä kolme neljästä jutusta liittyi jotenkin uskontoon. Aihetta käsiteltiin esimerkiksi Kairon rukouskutsujista kertovan teatteriesityksen menovinkillä *Työttömät rukouskutsijat* (Kylänpää 2009) tai maininnalla profeetta Muhammedista tehtävästä elokuvasta, *Profeetasta elokuva* (Heikkinen 2009). Aiheet nostetaan esiin sen takia että ne käsittelevät islamia. Konfliktia sivuava juttu elokuvasta *Waltz with Bashir* on esillä, koska se käsittelee konfliktia. Jutun kirjoittajan mielestä elokuva on terapiaa sen tekijälle Ari Folmanille, joka ei ilman kokemuksiaan sodasta olisi kenties tarinan arvoinen henkilö: "Folmanin omasta elämästä ei ehkä löydy enempää elokuvan aineksia" (Lehtinen 2009).

Apu-lehden jutut painottuvat Lähi-idän esittelyyn alistetun naisen kautta. *Eronnut*

(Hietamies 2009) ja *Jokainen kivi osuu* (Kaipainen 2009) esittelevät lapsimorsiamesta kertovan kirjan ja naisen kivityksestä kertovan elokuvan. Taustalta löytyvät vanhoilliset ihmiset ja suvaitsematon uskonto:

Unicefin mukaan lapsimorsiamia on maailmassa arviolta 60 miljoonaa, eikä monen maan lainsäädäntö edelleenkään määritä alaikärajaa avioliitoille. Yleisimmät syyt pikkutyttöjen pakkonaittamiseen ovat köyhyys, tietämättömyys, lukutaidottomuus sekä ikiaikaiset perinteet. (Hietamies 2009.)

“Jumala on suuri”, miesjoukko huutaa ja aloittaa kivityksen. Ensimmäisen osuvan kiven heittää Sorayan petollinen aviomies. (Kaipainen 2009.)

5 KULTTUURIN KUVISTA VIHOLLISEN KUVIKSI?

Tutkielmassani olen halunnut selvittää, onko suomalaisissa lehdissä Lähi-itää käsitteleviä kirjoituksia, joissa ihmiset esitetään muuten kuin stereotyyppien kautta. Olen etsinyt mahdollisia stereotyyppioita, ja pohtinut korostetaanko erityisesti konflikteja, uskontoa tai kansallisuutta. Jokaisesta tutkimastani lehdestä löytyi selkeitä toiseuden kategorioita. Näitä kategorioita ja sitä, mistä ne tulevat, on syytä pohtia hieman tarkemmin. Aineistossa painottui selkeästi se, että kun jutussa on paikallinen taiteen tai kulttuurintekijä puhumassa, on stereotypisoinnin ja toiseuttamisen vaara pieni. Voisi siis todeta, että henkilöhaastattelut toivat Lähi-idän ihmisiä lähelle lukijaa ja näyttivät näistä Sylvia Akarin (2004, 21) kaipaamat veljen kasvot. Vihollisen kasvot taas tuntuivat näyttäytyvän niissä jutuissa, joissa äänessä oli vain toimittaja. Tällaisia olivat esimerkiksi Suomen Kuvalehden ja Avun esittelyt elokuvista *Waltz with Bashir* (Lehtinen 2009 & Sandelius 2009) ja *Naisen kivitys* (Kaipainen 2009), jotka kertovat Lähi-idästä. Helsingin Sanomien jutut väkivaltaa vastustaneista iranilaisista kirjailijoista (Helsingin Sanomat 2009a) tai Teheranissa pidätetystä ohjaajasta (Helsingin Sanomat 2009b) esittivät Lähi-idän kansalaiset hallinnon uhreina. Vaikka jutut liittyivät kulttuuriin, ne loivat enemmänkin negatiivista stereotyyppistä kuvaa kertomistaan maista ja niiden ihmisistä. Negatiivisuutta ei tietenkään voi välttää, kun kyseessä ovat sellaiset maat, joissa ihmisoikeusrikkomukset ovat arkipäivää.

Helsingin Sanomista niistä 13 jutusta, joissa puhumaan pääsi Lähi-idän kansalainen, selkeitä toiseuden asetelmia löysin vain neljästä. Lopuista 20 jutusta tällaisia löytyi 8. Paikallinen haastateltava siis selkeästi vaikutti arabeista tai Lähi-idän kansalaisista muodostuvaan kuvaan. Erilaisia toisia tai rooleja, joihin paikalliset asetettiin, ryhmittelin seuraavasti: hallinnon uhri, hyvä muslimi – paha muslimi -asettelu, suvaitsematon tai tiukkapipoinen muslimi. Hallinnon uhreja ja hyvä muslimi – paha muslimi vertailua löytyi useista jutuista, jälkimmäisiä vain yksittäisistä jutuista. Hallinnon uhrin tosin toimivat jutuissa aktiivisesti päästäkseen pois tästä roolista. Tämä tapahtui taiteen avulla. Suomen Kuvalehden neljästä jutusta kolmessa aihetta lähestyttiin uskonnon kautta ja yhdessä

konfliktin kautta. Avusta löytyneitä toisia olivat alistettu nainen kahdessa jutussa (Kaipainen 2009 ja Hietamies 2009) ja sotatoimien uhri yhdessä jutussa, *Muisto verilöylystä* (Sandelius 2009).

Yleisimmät stereotapisoinnit liittyvät siis konfliktiin ja uskontoon. Miksi näin on myös kulttuurijutuissa? Ihmisten esittäminen hallinnon ja sotatoimien uhreina liittyy Lähi-itä-uutisoinnin konfliktikeskeisyyteen. Galtungin ja Rugen (Pietiläinen 1998, 23) ulkomaanuutisten negatiivisuuden kriteeri hiipii myös kulttuurijournalismiin. Said (1997, 15) ja Akar (2004, 14) toteavat, että Lähi-itä saa huomiota kun jossain räjähtää. Kirjassa *Parallels and Paradoxes: Explorations in Music and Society* (2002) Said esittää argumentin, jonka mukaan esimerkiksi kirjallisuus on mielenkiintoisempaa, kun se tuotetaan olosuhteissa, joissa äärimmäinen sensuuri on läsnä (Said 2002, 44 – 45). Tätä voi soveltaa laajemmin myös kulttuurijuttuihin, joissa tekijä on joko vaikeuksissa hallituksensa tai laajemman konfliktin kanssa. Juttu on mielenkiintoinen, kun tiedämme siinä esiintyvien ihmisten tai kansakunnan olevan vaikeuksissa.

Uskontoon liittyviä rooleja löysin alistetun naisen, suvaitsemattoman ja tiukkapipoisen muslimin ja hyvä muslimi – paha muslimi -asetelman muodossa. Hämeen-Anttilan (2006, 14 – 15) mukaan islam poimitaan helposti ihmisten käytöstä määrittäväksi tekijäksi. Islam on kautta aikojen nähty sota-asetelmana ja tiukkana uskontona. Nämä stereotypiat islamista ovat peräisin jo orientalismin alkuajoilta (Said 1978, 7 – 8). Etenkin alistettuja naisia käsittelevät jutut kertoivat selkeästi yhdestä naisesta, jota on alistettu. Syy tähän oli islamissa. Islamin suhteen unohdettiin täysin se, että se ei ole yhtenäinen uskonto. Osa uskonnon vanhoillisista piirteistä saattaa olla lähtöisin esimerkiksi jonkun tietyn alueen heimon tavoista, eikä uskonnosta itsestään. Tähän käsittelytapaan sopivat hyvin Galtungin ja Rugen ulkomaanuutisten kriteerit (Pietiläinen 1998, 23) henkilöiminen ja yksiselitteisyys.

Stereotypioiden esiintymisessä oli lehtien välillä selkeä ero. Siinä missä Suomen Kuvalehdessä ja Avussa stereotypioita ja toiseutta löytyi jokaisesta jutusta, Helsingin Sanomista niitä löytyi noin puolesta. Tähän voisi ajatella olevan syynä lehtien erilaiset luonteet ja juttupaikat, jolla jutut olivat. Avussa jutut oli julkaistu pääosin lyhyitä

viikoittaisia uutisia ja kulttuuriasioita käsittelevällä Viikko-palstalla. Suomen Kuvalehdessä jutut olivat pääosin viikoittaisia kulttuuritapahtumia tai julkaistuja teoksia käsittelevällä Kohtaamiset-palstalla. Tavallaan molemmat voidaan laskea samanlaisiksi kulttuurisivuiksi, kuin Helsingin Sanomien varsinaiset kulttuurisivut. Vaikka kaikki jutut olivat valtaosin kulttuuria käsittelevillä juttupaikoilla, oli Avun ja Suomen Kuvalehden juttujen ero toiseuden määrän suhteen Helsingin Sanomiin verrattuna suuri. Tämä ero johtui paikallisen haastateltavan käytöstä. Helsingin Sanomat käytti paikallisia haastateltavia, Suomen Kuvalehti ja Apu eivät. Mikä on paikallisten haastateltavien käyttämisen tai käyttämättömyyden selittävä tekijä?

Helsingin Sanomien haastattelemat Lähi-idästä kotoisin olleet kulttuurintekijät oli haastateltu Suomessa. He olivat täällä esimerkiksi puhumassa elokuvajuhlilla tai kiertämässä teatteriesityksen kanssa. Minkään julkaisun Lähi-itää käsittelevien kulttuuri-juttujen toimittajat eivät olleet haastatelleet taiteilijoita heidän kotimassaan. Tämä on ymmärrettävää sen valossa, että suomalaiset mediat käyttävät ulkomaan uutisoinnissaan suurelta osin kansainvälisten uutistoimistojen palveluja (Ristola & Savolainen 2006, 52). Oman toimittajan lähettäminen Lähi-itään kulttuuri-juttua tekemään ei ole kovin realistista. Jos mikään lehti ei lähetä omia toimittajiaan tai avustajiaan Lähi-itään, on silti hämmäntävää että yksi tutkimani julkaisu käyttää Suomessa vierailevia arabitaiteilijoita ja kaksi muuta ei, vaikka kaikilla on kulttuurisivuiksi määriteltävä osio. Tämän eron syytä en pystynyt työssäni päättämään.

6 MUSIIKKI MUURINMURTAJANA

Lähi-idän kulttuurin kuvat määrittyvät Suomessa länsimaalaisten intressien mukaan. Konfliktit ja uskonnollinen fundamentalismi liitetään erottamattomasti Lähi-itään myös kulttuurisivuilla. Tähän vääristymään halusimme ottaa kantaa työparini Eero Mäntymaan kanssa tehdessämme Notes From Palestine -verkkodokumenttisarjan. Dokumentin päähenkilöt ovat palestiinalaisia. He eivät asu rauniotaloissa, vaan tulevat jokseenkin hyvin toimeen paikallisen mittapuun mukaan. Yksi heistä on Jordaniasta, toisella on myös sveitsiläinen passi. He ovat kristittyjä ja intellektuelleja, pasifisteja. Jokainen päähenkilö saa kertoa omasta suhtautumisestaan musiikkiin, jokaisella on oma erityisalueensa dokumentissa. Dokumenttimme henkilöiden voisi ajatella sopivan esittämäni hallinnon tai sotatoimien uhri -kategoriaan. Halusimme välttää tämän. Pyrimme välttämään yleisiä stereotypioita ja jätimme Israel–Palestiina-konfliktin tietoisesti taka-alalle. Tilanne on tietysti läsnä kuvissa ja haastateltavien puheissa omasta arjestaan. Pääasia dokumentissa on heidän arkensa, tapansa selvitä musiikin avulla.

Dokumentit syntyivät syksyn 2009 ja kevään 2010 aikana yhteistyössä Eero Mäntymaan kanssa. Olemme molemmat toimineet mediakouluttajina Palestiinan Länsirannalla Betlehemissä useita kertoja Diakonia-ammattikorkeakoulun Turun toimipaikan “Building Media Competency in Palestine” -projektissa. Opinnäytteen tekeminen Palestiinassa oli molempien haave. Paikallisten kontaktien kautta löytyikin musiikkiryhtye Jadal, jonka jäsenet suostuivat kuvattavaksi. Dokumentin aihe sivusi alussa muusikoiden elämää ja sitä kautta musiikin tärkeyttä miehitetyle Länsirannalle. Äänittävien ja keikkailevien muusikoiden elämään vaikuttavat Länsirannalla esimerkiksi liikkumisen vaikeus ja muusikoiden vähyys. Dokumenttia tehdessämme todistimme itsekkin check pointien mielivaltaisuuden, kun emme päässeet päähenkilöidemme kanssa heidän esiintymispaikkaansa. Israelin sotilaat estivät pääsymme pieneen palestiinalaiskylään, koska päähenkilömme asuivat toisessa kaupungissa. Keikkojen myöhästyminen ja peruuntuminen oli normaalia valvotun ja rajoitetun liikkumisen vuoksi. Muusikon kannalta hankalaa oli myös muusikoiden ja nauhoitusmahdollisuuksien vähyys. Esimerkiksi viulistien saaminen levyttämistä varten saattoi olla hankalaa. Levyn äänittäjä saatettiin

lennättää Palestiinaan naapurimaasta. Erään yhtyeen solisti lensi itse naapurimaahan nauhoittamaan laulunsa, kun Palestiinasta ei löytynyt kunnon studiota.

Materiaali kuvattiin loka- ja marraskuussa 2009. Dokumentin käsikirjoitus, rakenne ja sivujuonteet elivät kuvausten ajan. Seurasimme Jadal-yhtyeen jäsenten elämää bänditoiminnan ja muun musiikkiin liittyvän toiminnan puitteissa. Kaikki yhtyeen jäsenet olivat aktiivisia musiikinopetuksessa, joten siitä tuli yksi dokumentin pääpainopisteistä. Pääsimme käsittelemään haastatteluissamme musiikin ja kulttuurin tärkeyttä sorron keskellä olevalle kansakunnalle ja sen identiteetille. Kun kuvaukset saatiin valmiiksi, elimme vielä siinä uskossa, että dokumentista tulisi noin puolituntinen televisiodokumentti. Editointivaiheessa siitä päätettiin tehdä kuusi lyhyttä, noin viisiminuuttista pätkää, joissa olisi jokaisessa oma tarina. Nämä toimisivat draamallisesti myös peräkkäin katsottuina. Dokumentti muuttui episodidokumentiksi. Koska työparini Eero Mäntymaa käsitteli omassa opinnäytteessään verkkoa dokumentin levitysalustana, dokumenttipätkille tehtiin oma verkkosivusto, josta löytyy itse videoiden lisäksi myös muuta informaatiota aiheesta. Dokumentteja julkistettiin viikoittain yksi kerrallaan osoitteessa notesfrompalestine.org. Siitä lähtien ne ovat olleet nähtävissä osoitteessa kokonaisuudessaan.

Tavoitteenamme oli tuoda julkisuuteen toisenlaisia kuvia Palestiinasta. Kuvia, joissa ei ole räjähtäneitä ihmisiä, itkeviä leskiä tai puhuvia poliitikoiden päitä. Kansallisuus, konfliktit ja uskonto nousivat tekoprosessissa väkisin esiin. Tajusin, että niitä on mahdotonta välttää mentäessä yhtään syvemmälle konfliktialueen ihmisten mieliin ja kulttuuriin. Kuten dokumenttien päähenkilöt jokainen omalla tavallaan toteavat, Palestiinassa käydään myös kulttuurista sota. Yksi on taistelu MTV-tyyppisen musiikkivideokulttuurin invaasiota vastaan, ja toinen on taistelu omasta palestiinalaisesta identiteetistä, yksilönä ja kansana. Oma kulttuuri on myös tärkeä kilpi jokapäiväisiä nöyryytyksiä vastaan, ja jopa elintärkeä keino huutaa omasta turhautumisesta tilanteesta, jossa kokonaisen kansakunnan tilanne näyttäytyy välillä täysin toivottomana. Laajemmalti journalistien olisikin hyvä pohtia, kuinka tuoda esiin omaa turhautumistaan purkava ihminen journalistisessa jutussa, ilman että toiseuttaa tai antaa hänestä stereotyyppisen kuvan.

Dokumenteissa toimme esiin Lähi-itää ja sen persoonallisuuksia yksilöinä. Kaikki eivät ole uutissivuilta tuttuja vanhoillisia tai väkivaltaisia muslimeja. Voidaan tietysti pohtia, kuinka hyvin dokumenttimme kuvaavat Lähi-idän muslimienemmistön arkea, kun päähenkilöt ovat kohtalaisen hyvin toimeentulevia kristittyjä. Puolustaudun sillä, että tätäkin puolta Lähi-idästä täytyy näyttää. Lehtianalyysini mukaan Lähi-idästä kertovat kulttuurijututkin vahvistavat toiseutta ja luovat stereotypioita, vaikka niiden yhteydessä olisi haastateltu paikallista taiteilijaa. Dokumentti ja lyhyet lehtijutut ovat kaksi eri asiaa. Paikan päällä kuvatussa dokumentissa on helpompi antaa ääni paikallisille kuin Suomessa kirjoitettavassa lyhyessä kulttuurikatsauksessa. Toisenlaisille kuville on silti tarvetta. Dokumentit rikkoivat konfliktikeskeisyyden stereotypiaa sillä, että kiinnostavin asia päähenkilöidemme elämässä ei ollut konfliktista selviäminen vaan musiikki; sen opettaminen ja tekeminen. Kansallisuuskeskeisyyden stereotypiaa halusimme rikkoa sillä, että yksi päähenkilö oli kotoisin Jordanista ja yhdellä oli kaksoispassi. Vaikka palestiinalaisuus määritti kuvaamiemme henkilöiden identiteettiä ja he olivat valmiita puolustamaan palestiinalaista kulttuuria, ei se selittänyt heidän tekojaan. He tekevät musiikkia koska he rakastavat sitä. Se, että päähenkilöt ovat kristittyjä, rikkoo Lähi-itä uutisoinnin uskontokeskeisyyttä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä työssä halusin tutkia, kuinka Lähi-itä näyttäytyy suomalaisten lehtien kulttuurisivuilla. Analysoin, kuinka Lähi-itää käsittelevät kulttuurijutut muokkaavat kuvaa vieraan kulttuurin edustajista ja miten ne käsittelevät mahdollista toiseutta. Mielestäni kulttuurijutuissa on mahdollisuus näyttää perinteisesti stereotyyppisesti ryhmän jäsenenä esitetyt ”toiset” yksilöinä. Tämän suhteen analyysini tuotti kaksijakoisen tuloksen. Toisaalta osa jutuista poisti toiseutta, ja toisaalta osa lisäsi sitä. Päähavaintoni oli se, että jutut, joissa on Lähi-idästä kotoisin oleva haastateltava, poistavat toiseutta. Havaitsin kuitenkin myös, että näistäkin jutuista löytyi perinteisiä konflikteihin, kansallisuuteen ja uskontoon liittyviä stereotypioita.

Apu-lehden ja Suomen Kuvalehden kulttuurijutut Lähi-idästä poikkesivat Helsingin Sanomien vastaavista niin määrällisesti kuin laadullisestikin. Ensin mainituissa niitä oli vähemmän, eivätkä paikalliset kulttuurintekijät päässeet niissä ääneen. Nämä jutut oli tehty Suomessa suomalaisia mahdollisesti kiinnostavista aiheista. Apu-lehden ja Suomen Kuvalehden jutut kertoivat Lähi-itään sijoittuvista kirjoista, elokuvista tai teatterista. Niissä käsiteltiin konfliktia tai islamin ongelmallisuutta esimerkiksi naisen näkökulmasta. Jutut toisinsivat vallalla olevaa stereotypiaa Lähi-idästä konfliktialueena, jossa naisten asema on huono.

Helsingin Sanomien joissain jutuissa pääsivät ääneen paikalliset kulttuurintekijät. Jutut, joissa puhui paikallinen, antoivat uutissivuihin verrattuna toisenlaista kuvaa Lähi-idästä. Haastateltavat olivat inhimillisiä ja kertoivat omasta suhteestaan taiteeseen ja kulttuuriin. Jutuissa ei korostettu uskontoa, konfliktia tai kansallisuutta suoraan. Toki kansallisuus mainittiin. Se yhdistettynä kulttuurin tekemisen vaikeuteen toisti omalta osaltaan kuvaa Lähi-idän ihmisistä joko hallinnon, sodan tai uskonnon uhreina. Taiteilijat pyrkivät omalla tavallaan pois tästä asemasta taiteensa, kuten elokuvien, kirjojen, teatterin tai musiikin, kautta. Jutuissa ei kuitenkaan kerrottu tavallisesta arjesta ja siitä, kuinka tavallinen kansa käyttää kulttuuria tai taidetta Lähi-idässä. Vaikka juttujen antama kuva haastateltavista teki

heistä meille inhimillisiä, olivat ne aiheet, joista kulttuurintuotteet kertoivat, varsin uhkaavia. Stereotypiat nousivat pintaan niiden kautta. Lähi-idän stereotyyppinen käsittely ei ole vain uutissivujen ongelma, vaan sitä esiintyy niin kaunokirjallisissa teoksissa, peruskoulun historiankirjoissa, sarjakuvissa, televisiosarjoissa, elokuvissa ja piirretyissä (Said 1997, 6 – 7).

Ne jutut, joissa oli paikallinen haastateltava, olivat humaaneimpia. Suuri osa suomalaisten mediatalojen käyttämästä ulkomaanuutisten materiaalista on peräisin uutistoimistoilta (Ristola & Savolainen 2006). Siksi ei voida olettaa, että juttuihin saataisiin aina haastateltaviksi paikallisia. Tämä näkyi myös kaikkien tutkimieni lehtien kirjoituksissa. Ilman haastateltavaa tehdyistä jutuista välittyvä kuva toisensi ja osittain vahvisti sitä käsitystä, joka ihmisillä jo on Lähi-idän valtioista. Helsingin Sanomien jutuista miltei kahdessa kolmasosassa oli jotenkin esillä konflikti. Ihmiset näytettiin elämässä keskellä konfliktia. Tästä johtuen syntyy kuva kurjuudesta, köyhyydestä ja vainosta. Jutuissa kerrottiin Lähi-idän kulttuurin tuotteista länsimaalaisesta näkökulmasta. Iso osa siitä taiteesta tai kulttuurista, jota kirjoitusten haastateltavat tuottivat, ei ollut näkyvillä heidän kotimaassaan. Kirjat oli julkaistava muualla ja elokuvia ei saanut esittää kotimaassa. Tämä herättääkin kysymyksen siitä, onko näissä tapauksissa edes kyse Lähi-idän kulttuurista tai taiteen muodoista, jos paikallisilla ei ole niitä mahdollista nähdä. Olisikin mielenkiintoista lukea niistä kulttuurintuotteista, jotka on tehty jossain Lähi-idässä ja joita myös paikalliset pääsevät hyödyntämään.

Se, mitä pienissä konserttisaleissa, taidenäyttelyissä tai teattereissa tapahtuu Lähi-idässä, jää jutuista puuttumaan. Paikallisten hyväksymät arkiset kulttuurintuotteet eivät ole uutisia länsimaissa. Tutkimusmenetelmäni, jossa tein laadullisen analyysin lehtien tutkimisen muodossa ja haastatteluja sisältäneen tuoteosan, antoi minulle tietoa sekä täällä esitettävästä Lähi-idän kulttuurista sekä kulttuuritoiminnasta Lähi-idässä. Sylvia Akar (2004, 14) toteaaakin, että kun media kertoo vain poikkeuksellisista ja poliittisesti merkittävistä tapahtumista, eri kulttuurialueilla eletty arkipäivä ja siihen sisältyvät monet positiiviset tapahtumat ja hiljainen yhteiskunnallinen edistys jäävät yleisölle hyvin vieraaksi. Omien

kokemusteni perusteella olen samaa mieltä Akarin kanssa. Tehdessämme tuoteosan dokumentteja todistimme monta hienoa kulttuuritapahtumaa Lähi-idässä. Dokumenttimme päähenkilöt opettavat esimerkiksi musiikkia ilmaiseksi muslimilapsille, joilla ei ole mahdollisuutta sen opiskeluun maksullisissa musiikkikouluissa tai konservatorioissa. Heidän mielestään musiikki kuuluu kaikille. Todistimme näiden lasten muodostaman yhtyeen ensimmäisen konsertin, jota ylpeät vanhemmat seurasivat. Tämä oli varmasti hyvin voimauuttava kokemus meidän näkökulmastamme heikoista oloista tuleville lapsille. Olimme myös mukana reissuilla, joissa dokumenttimme henkilöt pitivät musiikkitunteja pakolaisleirien kouluissa. Palestiinassa koulussa ei ole juuri musiikinopetusta, ja moni lapsi näki näissä kohtaamisissa ensimmäistä kertaa oikeita soittimia. Tämä on Lähi-idän arkea siinä missä check pointit ja Gazan pommitukset.

Lähi-itä-uutisoinnin muodostaman yksipuolisen ja yksiaänisen asetelman muuttaminen tai purkaminen on haastavaa. Uutisointi korostaa lähtökohtaisesti konfliktia, uskontoa ja kansallisuutta. Ilman paikallista kontaktia tehdyt jutut tukevat stereotypioita. Kirjeenvaihtajilla ei ole aikaa tehdä taustoittavia juttuja Lähi-idästä (Keränen & Lindqvist 2009, 36). Lähi-idän ihmisten haastatteleminen Suomesta käsin on hankalaa, kuten myös heidän arkisen kulttuurinsa kuvaaminen heidän lähtökohdistaan. Jos toimittajat eivät voi mennä Lähi-itään kuvaamaan ja kirjoittamaan Lähi-idän ihmisten arjesta, miksi he eivät voisi tehdä sitä Suomessa? Esimerkiksi iranilaisia ja irakilaisia asui Suomessa vuonna 2009 yhteensä noin 6500 (Maahanmuuttovirasto 2010). Maahanmuuttajien näyttäminen yhtä inhimillisinä kuin me olemme tärkeää varsinkin nyt vuonna 2010. Avoimen maahanmuuttokriittisen perussuomalaisten puolueen kannatus on huimassa nousussa (Kauppalehti 2010), vastaanottokeskuksia vastustetaan (Yle 2010a) ja etnisen vähemmistön edustajia lähetetään pois Suomesta (Yle 2010b) huonompiin olosuhteisiin. Jos ulkomailla asuvista Lähi-idän kansalaisista on vaikea näyttää veljen kasvot, olisiko tämä mahdollista Suomessa, jossa haastateltavat ovat lähempänä ja varmasti harrastavat kulttuuria siinä missä kantaväestöön kuuluvatkin?

LÄHTEET

Julkaistut lähteet

Abu-Hanna, Umayya 2002. Suomalainen media ja Lähi-idän tilanne. Teoksessa Tapio Kujala, Susanna Pyörre, Mika Salomaa. Pommeja ja puskuutraktoreita – palestiinalaiset rauhan vankeina. Keuruu: Otavan kirjapaino, 109–116.

Ahola, Suvi 2009. Kirjallisuus on kielletty lääke Palestiinan lapsille. Helsingin Sanomat 24.6.2009.

Akar, Sylvia 2004. Islam, vieras veljemme? Teoksessa Jaakko Hämeen-Anttila (toim.) Islamin ja arabimaailman kuvat mediassa – seminaariraportti. Helsinki: Gummerus, 13–21.

Askola, Irja 2002. Viholliskuvien varjoista kohtaamisen valoon. Teoksessa Tapio Kujala, Susanna Pyörre, Mika Salomaa. Pommeja ja puskuutraktoreita – palestiinalaiset rauhan vankeina. Keuruu: Otavan kirjapaino, 122–128.

Baremboim, Daniel; Said, Edward W 2002. Parallels and Paradoxes: Explorations in Music and Society. New York: Pantheon Books.

Bruun, Mikko, Koskimies, Ilkka & Tervonen Ilkka 1986. Uutisoppikirja. Helsinki: Tammi.

Heikkinen, Susan 2009. Profeetasta elokuva. Suomen Kuvalehti 45/2009.

Helsingin Sanomat 2009a. Iranin kirjailijat protestoivat väkivaltaa vastaan. Helsingin Sanomat 3.12.2009.

Helsingin Sanomat 2009b. Ohjaaja Panahi yksi Teheranissa pidätetyistä. Helsingin Sanomat 31.7.2009.

Hietamies, Eve 2009. Eronnut. Apu 43/2009.

Hämeen-Anttila, Jaakko 2004. Kuvia ja mielikuvia. Teoksessa Jaakko Hämeen-Anttila (toim.) Islamin ja arabimaailman kuvat mediassa – seminaariraportti. Helsinki: Gummerus, 7 – 11.

Hämeen-Anttila, Jaakko 2006. Islam: mielikuvia ja todellisuutta. Teoksessa Ilona Nykyri ja Jouko Jokisalo (toim.) Tuhat ja yksi askelta – arabimaat muuttuvassa maailmassa. Helsinki: Tammi, 21 – 35.

Kaipainen, Sini 2009. Jokainen kivi osuu. Apu 42/2009.

Keränen, Tuomas & Lindqvist Mikko 2009. Uutisia Pyhäältä Maalta. Ulkomaankirjeenvaihtajan työ ja uutisvalinnat Lähi-idässä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Länsi, Turku. Opinnäytetyö.

Kontsas, Anne & Olsson Eveliina 2005. Toiseus. Pohjoistuulia sukupuolesta ja marginaaleista -verkko-opintojakso. Lapin yliopisto.

Kylänpää, Riitta 2009. Työttömät rukouskutsujat. Suomen Kuvalehti 33/2009.

Lehtinen, Lauri 2009. Beirutin veteraanit animaatioterapiassa. Suomen Kuvalehti 8/2009.

Leivonniemi, Hanna 2009. Egyptissä saa puhua, mutta ei toimia. Helsingin Sanomat 7.9.2009.

Pettersson, Juhana 2009. Hassan Blasim ei voisi kirjoittaa Irakissa. Helsingin Sanomat 23.2.2009.

Philo, Greg, Berry, Mike, Gilmour, Maureen, Gilmour, Alison, West, Lucy & Rust, Suzanna 2004. Bad News From Israel. England: Glasgow University Media Group.

Pietiläinen, Jukka 1998. Ulkomaanuutistutkimuksen vaiheita ja tuloksia. Teoksessa Ullamaija Kivikuru ja Jukka Pietiläinen (toim.) Uutisia yli rajojen: Ulkomaanuutisten maisema Suomessa. Helsinki/Lahti. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 15–43.

Riitaoja, Anna-Leena 2005. Lähi-itä – mielikuvat, media ja konflikti -tutkimuskohteena opettajaopiskelijat. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro gradu tutkielma.

Said, Edward W 1978. Orientalism. London: Penguin Books Ltd.

Said, Edward W 1997. Covering Islam: How the Media and the Experts Determine How We See the Rest of the World, 2. painos. London: Vintage Books.

Sandelius, Ninni 2009. Muisto verilöylystä. Apu 4/2009.

Savolainen, Anne-Maj & Ristola, Petra 2006. Gazassa taas verinen päivä. Lähi-idän uutisointi ja uutispalaute Suomessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Länsi, Turku. Opinnäytetyö.

Silfverberg, Anu 2009. Iranin elokuvätähti kuvaa valtaa julmasti. Helsingin Sanomat. 13.6.2009.

Vuori, Suna 2009a. Rabih Mroué ei halua marttyyriksi. Helsingin Sanomat 8.8.2009.

Vuori, Suna 2009b. Kairo vaikennee, mutta Korjaamo kuulee. Helsingin Sanomat 21.8.2009.

Elektroniset lähteet

A-lehdet 2010. Apu. Viitattu 30.10.2010. <http://mediaopas.a-lehdet.fi/lehdet/apu>

Ethnologue 2010. Arabic. Viitattu 23.11.2010.
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=ara

Helsingin Sanomat 2010. Medianetti. Viitattu 30.10.2010.
<http://medianetti.helsinginsanomat.fi/Helsingin+Sanomat/1101979113662>

Helsingin yliopisto 2010. Perinteentutkimuksen terminologia. Viitattu 23.11.2010.
<http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/opiskelu/terminologia.htm#kulttuuri>

Internetix 2010. Viitattu 30.10.2010.

http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/hi/hi6/3_kulttuuripiirit/kulttuurinmaaritelma

Kauppalehti 2010. Perussuomalaisten kannatus huimassa nousussa. Viitattu 27.11.2010.

<http://www.kauppalehti.fi/5/i/talous/uutiset/etusivu/uutinen.jsp?oid=20101035011&ext=rss>

Lamminmäki-Kärkkäinen, Tarja 2002. Identiteetin kulttuuriprofiili ja toiseuden purkaminen. Viitattu 30.10.2010.

<http://herkules.oulu.fi/isbn9514268075/html/t631.html#AEN645>

Maahanmuuttovirasto 2010. Suomessa asuvat ulkomaalaiset 2009. Viitattu 27.11.2010.

<http://www.migri.fi/download.asp?id=Ulkomaalaiset+Suomessa+2009;1880;{0A2AE526-BFDC-4DA5-8068-E2BB2D90320A}>

Melin, Harri & Roine, Mira 2008. Sosiologian verkkoperuskurssi. 2. luku: Kulttuuri ja arkielämä. Viitattu 30.10.2010. <http://www.uta.fi/tyt/avoin/verkko-opinnot/sosiologia/luku2.html>

Merriam-Webster 2010. Arab. Viitattu 23.11.2010. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/arab>

Opetushallitus 2010. Miina, Ville ja kulttuurin arvoitus. Kulttuurin käsite. Viitattu 30.10.2010.

http://www.edu.fi/miina_ville_ja_kulttuurin_arvoitus/kulttuuri/kulttuurin_kasite

Otavamedia 2010. Suomen Kuvalehti. Viitattu 30.10.2010.

<http://mediatiedot.otavamedia.fi/lehdet/yleisaikakauslehdet/suomen-kuvalehti/default.aspx>

Yle 2010a. Maahanmuuttokriittisyys nostaa päätään. Viitattu 27.11.2010.

http://yle.fi/alueet/kymenlaakso/2010/01/maahanmuuttokriittisyys_nostaa_paataan_1353938.html

Yle 2010b. Romanit passitetaan takaisin kotimaihinsa. Viitattu 27.11.2010.

http://yle.fi/alueet/helsinki/2010/11/romanit_passitetaan_takaisin_kotimaihinsa_2171200.html

Wikipedia 2010a. Lähi-itä. Viitattu 30.10.2010. <http://fi.wikipedia.org/wiki/L%C3%A4hi-it%C3%A4>

Wikipedia 2010b. Taide. Viitattu 30.10.2010. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Taide>